

2/2018

SVET a my

ISSN 1339-911X

Sedem desaťročí modrých prilieb

Mierové operácie OSN pred novými výzvami

Storočnica Pittsburskej dohody

Tam, kde sa písali dejiny našej štátnosti

Sýria: víťazstvo či porážka?

Neprehľadné záujmy mnohých aktérov

Obchodné vojny včera a dnes

Dovozné clá poznali už v staroveku

• Z histórie obchodných vojen.
Foto: Everett Historical/Shutterstock.com.

• Dôjde na kórejskom polostrove k zmiereniu?
Foto: Torsten Pursche / Shutterstock.com.

• Sýria: víťazstvo či porážka?
Foto: Eric Valenne geostory / Shutterstock.com.

• Rozvojová pomoc dáva Keni šancu na lepší život.
Foto: archív I.N.

• Stredoeurópsky futbalový turnaj. Foto: archív I. S.

Obsah

3 50. VÝROČIE ČS. OBRODNÉHO PROCESU

4 NÁŠ VSTUP DO EÚ NEBOL OMYL

6 TAM, KDE SA PÍSALI DEJINY NAŠEJ ŠTÁTNOSTI

8 OBCHODNÉ VOJNY V MINULOSTI A SÚČASNOSTI (1)

11 SVEDOMIE DIPLOMATOV (ESEJ)

12 DÔJDE NA KÓREJSKOM POLOSTROVE K ZMIERENIU?

16 SÝRIA: VÍŤAZSTVO ČI PORÁŽKA?

20 KEŇA A JEJ ODVRÁTENÁ TVÁR
SPOLOČNÍČKA Z KILIFI (MIKROPOVIEDKA)

22 TÉMA PREDSEDNÍCTVA SR V OECD: DIGITALIZÁCIA

24 70 ROKOV MIEROVÝCH OPERÁCIÍ OSN
SLŮŽILA SOM U MODRÝCH PRILIEB V LIBANONE

28 LIST Z KUVAJTU

30 KRÁTKY SLOVNÍK DIPLOMATICKEJ PRAXE

32 22ND CENTRAL EUROPEAN DIPLOMATIC FOOTBALL CUP

33 PREDSTAVUJEME EUROMINCE – FRANCÚZSKO

34 GDPR – POSTRACH, VÝZVA ALEBO POMOC?
NOVINKY V MEDZINÁRODNEJ ZMLUVNEJ ZÁKLADNI SR

• Foto na titulnej strane: Príslušníci mierovej misie OSN na Golanských výšinách,
31. októbra 2016. Foto: Bernhard Richter / Shutterstock.com.

21. AUGUST

50. VÝROČIE ČESKOSLOVENSKÉHO OBRODNÉHO PROCESU

Tento rok si Slovensko pripomína rad dôležitých dejinných udalostí, ktoré majú v našej histórii mimoriadny význam. Z pohľadu verejnej diplomacie MZVaEZ SR predstavujú vhodnú príležitosť komunikovať širokej zahraničnej verejnosti naratívy, ktoré si s týmito výročiami spájame a priblížiť ich odkaz súčasnej generácii. Jedným z týchto výročí je 50. výročie česko-slovenského obrodného procesu, známeho ako Pražská jar.

Rok 1968 sa stal symbolom úsilia Slovákov a Čechov o demokratizáciu vtedajšej spoločnosti. Snahy o reformu socializmu sú personifikované aj s osobnosťou Alexandra Dubčeka, ktorý presadzoval pokus o tzv. „socializmus s ľudskou tvárou“. Práve jeho osobnosti venoval odbor verejnej diplomacie MZVaEZ SR projekt unikátnych autorských fotografií. Ich autor, známy fotograf Vladimír Benko, zachytil Alexandra Dubčeka v dôležitých okamihoch jeho života: napríklad pri preberaní ceny A. Sacharova v sídle Európskeho parlamentu, pri stretnutiach s významnými osobnosťami, akými sú pápež Ján Pavol II., česko-slovenský prezident Václav Havel, ale aj vo vzácnych súkromných chvíľach, v kruhu rodiny, či počas stretnutí s Puďmi.

V noci z 20. na 21. augusta 2018 uplynulo presne 50 rokov od vpádu vojsk Varšavskej zmluvy na územie vtedajšieho Československa. Tvrdou silou tak boli zmarené snahy o demokratizáciu a modernizáciu spoločnosti. Obdobie Pražskej jari sa považuje za významný bod zlomu v ďalšom smerovaní vývoja v Európe a súčasť procesov, ktoré neskôr viedli k pádu Berlínskeho múru.

Rezort diplomacie venoval pripomenutiu si odkazu augusta 1968 náležitú pozornosť. Aktivity našich

zastupiteľských úradov sa sústredili aj na to, aby sa na túto trpkú skúsenosť Slovákov a Čechov nezabúdalo ani vo svete. Naše veľvyslanckýne a veľvyslanci intenzívne komunikujú širokej zahraničnej verejnosti význam a odkaz tohto historického medzníka našich dejín. Ústredie ich synergicky podporilo viacerými projektmi. Jedným z nich je aj fotografická výstava, ktorá verne sprostredkúva atmosféru bratislavských ulíc v auguste 1968. Jej ústredným motívom je ikonická fotografia zachytená objektívom Ladislava Bielika „Muž s odhalenou hrudou pred okupačným tankom“, ktorá vtedy obletela celý svet.

Zastupiteľské úrady SR v zahraničí sa podieľali aj na realizácii komemoračných podujatí a odborných seminárov, na ktoré prizývali slovenských historikov a poslancov augustových udalostí šíriť aj prostredníctvom sociálnych sietí, aby najmä mladá generácia nezabúdala na ich dôležitý odkaz.

Významné dejinné udalosti, ktoré si pripomínáme v roku 2018, sprostredkoval rezort diplomacie širokej verejnosti aj prostredníctvom špeciálnej sekcie rezortnej webovej stránky „Slováci naprieč storočím“, ktorá obsahuje chronologický prehľad významných dejinných udalostí od roku 1918, cez august 1968, až po súčasnosť.

Kristína Vaníková

- Vľavo hore: V historických priestoroch verejnej knižnice priblížilo
- Veľvyslanectvo SR v Štokholme švédskej verejnosti atmosféru, ktorá v roku 1968 vládla na Slovensku.
- Vpravo hore: Výstavu na Univerzite v Cambridge v apríli 2018 otvorili spoločne veľvyslanec SR vo VB L. Rehák a syn autora P. Bielik.
- Vľavo dole: Posolstvá augustových udalostí šíri ZÚ SR aj prostredníctvom sociálnych sietí.
- Vpravo dole: Výstava pod názvom „Pražská jar 1968“ vznikla s príspevom dánskeho Múzea studenej vojny, a Veľvyslanectiev SR a ČR v Kodani. Otvorená bola 23. júna 2018 v Múzeu studenej vojny.
- Fotografie z archívu MZVaEZ.

Náš vstup do EÚ nebol omyl

Čo platilo včera, dnes neplatí. Svet, na aký sme boli zvyknutí, už neexistuje. Vystriedal ho svet, na aký si v podstate zvyknúť ani nestihneme, pretože zajtra bude zase iný.

Hoci Európska únia
dnes karty
väčšinou len
prijíma, zajtra
ich musí
rozdávať.
To je realita.

Dnešok charakterizuje najmä rýchlosť, neistota a nepredvídateľnosť. Navyše v spleti neustále rastúceho množstva informácií, a často aj dezinformácií, je čoraz ťažšie si vyhodnotiť, čo sa naozaj deje a kto má aký záujem. Preto je dnes najväčšou výzvou uvedenie si rozsahu a dôsledkov zásadnej zmeny v globálnom prostredí. A následne, v spolupráci s partnermi, rýchlo prispôbiť naše konanie neustále sa meniacim podmienkam. Uvažovať o mieste pre našu krajinu inde, ako v spoločenstve demokratických krajín v EÚ a NATO, by znamenalo absolútne popretie vlastných záujmov.

EURÓPA CELISTVÁ, SLOBODNÁ A MIEROVÁ

Po roku 1989 transatlantické spoločenstvo zaznamenalo obrovský pokrok v budovaní celistvej, slobodnej a mierovej Európy. Dnes zažívame najintenzívnejší odklon z tejto trajektórie od čias studenej vojny. Prečo? Lebo dnes neplatí, že v Európe nehrozí ozbrojený konflikt, že neporušiteľnosť hraníc je garantovaná a šírenie zbraní hromadného ničenia je tabu. Okrem toho, dnes sa nebojuje len konvenčnými zbraňami vojenského charakteru, ale aj prostredníctvom dezinformácií a propagandy s doposiaľ nepoznanou silou ničivých dôsledkov. Európa si musí lámať hlavu nad tým, ako zabrániť ďalšej destabilizácii, ktorá prichádza zo všetkých svetových strán.

Ale to najlepšie zrkadlo neistoty a nepredvídateľnosti nám nastavuje, paradoxne, samotný euroatlantický priestor. Na jednej strane sa Európska únia musí vysporiadať s brexitom. Šok z výsledku referenda sme za dva roky ako-tak strávili, ale stále ostáva neistota o tom, ako budú vzťahy medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom vyzerat' z dlhodobého hľadiska. Na druhej strane musí Únia robiť všetko pre to, aby popularita nebezpečných populistických, skeptických, a dokonca protiliberálnych tendencií nerástla. Zároveň rokmi budované transatlantické partnerstvo sa ocitlo v náročnej fáze, ktorej dominuje

prístup administratívy Donalda Trumpa s novým spôsobom komunikácie a ohlasovania rozhodnutí. Na to Európa nebola a ani nemohla byť pripravená.

EÚ SI MUSÍ JASNE ZADefinovať, ČO CHCE

Očakávania a ambície sú vlastne protichodné s tým, na akých základoch EÚ vznikla. Bolo to na koncepcii orientovanej dovnútra, na usporiadanie svojich vnútorných pomerov, nie ako geopolitický aktér. Vnútorný trh, spoločná mena, sloboda pohybu sú všetko veci zamerané vnútorne, ale dnes sú pôvodom mnohých problémov práve externé výzvy. Dnešok nás tlačí dostať sa zo zóny komfortu. Preto sa nastavenie v EÚ musí zmeniť, EÚ si musí jasne zadefinovať, čo chce dosiahnuť a čo je pre to ochotná urobiť. Výborne to vystihuje výrok Immanuela Kanta, že „človek, ktorý nemá cieľ, musí svoj osud len pretrpieť, pretože svoj osud môže formovať len ten, kto ten cieľ má.“

V tomto smere súčasná situácia v transatlantických vzťahoch ponúka Európskej únii aj istého „žolíka“ vo forme neexistencie inej alternatívy, ako sa postarať sama o seba tak, že sa stane reálnym hráčom v globálnej politike. Hoci EÚ dnes karty väčšinou len prijíma, zajtra ich musí rozdávať. To je realita.

SLOVENSKO NIE JE NEDOTKNUTEĽNÝM OSTROVOM

Realitou je aj skutočnosť, že Slovensko nie je pokojným a nedotknuteľným ostrovom v rozbúrenom mori. V dnešnom svete, kde všetko so všetkým súvisí, si nemôžeme naivne namýšľať, že niečo sa nás netýka. Ak nás nezmieta prvá vlna, tak onedlho príde druhá, ktorá môže byť väčšia a intenzívnejšia. Preto si treba reálne vyhodnotiť, aké možnosti v týchto podmienkach máme. Kľúčom je Európska únia, čo samozrejme neznamena, že Únia je dokonalá a je hriechom ju kritizovať. Kritika je na mieste, je plne legítimná a prospešná. Ale nesmie sa stať, aby demagógia a mýty zatlačili do úzadia pravdivé informácie a overené fakty.

• Ilustračný podklad: Wlad74 / Shutterstock.com.

Nemôžeme dopustiť, aby výroky o tom, že na Slovensku vládne diktát Bruselu, alebo že Slovensko stratilo vstupom do EÚ svoju suverenitu, celkom zatienili veľmi konkrétny prínos slovenského členstva v EÚ. V prvom rade si musíme uvedomiť, že nikto v EÚ nerozhoduje za nás, o nás a bez nás či dokonca namiesto nás. Slovensko sedí za jedným rokovacím stolom spolu s Nemeckom, Francúzskom, Poľskom a ostatnými členskými krajinami a má možnosť spolurozhodovať na princípe rovnosti napriek tomu, že ide o krajiny s oveľa väčším politickým a ekonomickým vplyvom.

PRÍNOSY POMYSELNÉHO DIKTÁTU BRUSELU

Napríklad aj vďaka nášmu rozhodnutiu dnes telefonujeme po celej EÚ za domáce ceny. Myslíte si, že bez toho pomyselného diktátu Bruselu by bolo možné, aby sa telekomunikačné spoločnosti vzdali miliónoch ziskov len tak, z vlastnej vôle? To isté platí aj o nedávno zrušenej cezhraničnej neprenositeľnosti dát. Vďaka EÚ si vieme aj po prekročení slovenských hraníc dopozerať „rozpozeraný“ film alebo dočítať rozčítanú e-knihu.

Každá minca má dve strany. Napríklad prijatím eura sme síce stratili rozhodovaciu právomoc v menovej politike, ale na druhej strane Inštitút finančnej politiky vyrátal, že vstup do eurozóny nám priniesol navyše 4 % HDP. Prevezali sme na seba zodpovednú fiškálnu politiku EÚ, už pred prijatím eura sme museli splniť Maastrichtské kritériá a tlak na dodržiavanie pravidiel je tu dodnes. Je to však výhodná daň za stabilitu.

SPOLU ČELÍME SILE NADNÁRODNÝCH KONCERNOV

Zamysleli sme sa niekedy nad tým, že suverenita má dnes inú príchuť ako v minulosti? Kým v minulosti išlo najmä o zvrchované právo štátu vymedziť si svoje hranice a v tom vymedzenom priestore uskutočňovať svoje záujmy, tak dnes v tomto omnoho prepojenejšom a rýchlejšom svete má suverenita podstatne širší rozmer. Znamená aj právo štátu slobodne vytvárať koalície s inými štátmi na efektívnejšie presadenie svojich záujmov a ochranu svojich občanov.

Skúsme byť preto realisti a porovnajme si teda výtlak Slovenska s 5,4 milióna obyvateľmi s Európskou úniou s vyše 500 miliónmi. Sami by sme si určite nevyrokovali lepšie podmienky v obchodnej politike. Vďaka EÚ pre nás tiež platia jednotné pravidlá hospodárskej súťaže, ochraňujúce individuálne štáty, ktoré by nevedeli čeliť sile nadnárodných koncernov. Je to práve EÚ, ktorá vie dať pokutu spoločnostiam, napríklad za zneužitie dominantného postavenia na trhu, či porušovanie pravidiel hospodárskej súťaže, čím chráni malé a stredné podniky.

UŽITOČNÉ ZÁKAZY A POTREBNÁ BYROKRACIA

Pokúsme sa občas si pripomenúť, že EÚ chráni nás a naše záujmy. Pamätáme si ešte, že pred našim vstupom do EÚ platila u nás len polročná záruka? Vďaka EÚ ju dnes máme dvojročnú. Alebo sa pozrime na oblasť životného prostredia. EÚ vyvíja tlak na to, aby sa emisie znižovali. A je to dôležité, pretože všetci nesieme zodpovednosť voči tomu, ako žijeme a ako chceme uchovať vhodné životné podmienky pre budúce generácie.

Viacerí z nás sa možno neraz posťažovali na zákazy EÚ, ktoré im prišli na prvý pohľad absurdné. Ale prečo sa naozaj prestali vyrábať ortuťové teplomery? Uvedomili sme si, že EÚ chce chrániť naše zdravie, lebo ortuť je vysoko jedovatý a toxický kov? Uvedomili sme si, že ak EÚ zakazuje používať klasické žiarovky, tak je to preto, aby nás opäť ochránila? Dnes už nemusíme spotrebovať 100 wattov, aby sme mali svetlo, úplne nám stačí 16 wattová LED-ka. A pritom šetríme tak životné prostredie, ako aj našu peňaženku.

O prebujnenej bruselskej byrokrácii sme toho asi už tiež dosť počuli. Pozrime sa preto, čo hovoria čísla. V platnosti je približne 1000 legislatívnych aktov na 500 miliónov obyvateľov. To naozaj nie je veľa. Tiež nie je veľa ani 751 poslancov na asi 375 miliónov voličov. Veď to znamená, že proporčne by Národná rada SR mala 8 poslancov. Rovnako neobstoí ani argument, že Slovensko nemá v EÚ vplyv. Súčasný systém rozhodovania v Európskom parlamente nahráva práve malým krajinám. Kým napríklad v prípade Francúzska zastupuje jeden europoslanec vyše 90-tisíc obyvateľov, tak v prípade Malty pripadá jeden poslanec na približne 7200 obyvateľov.

ÚNIA JE PRIESTOR HODNÔT

Ale Únia je ďaleko viac ako čísla, teplomery, žiarovky, roaming, či dokonca mena. Únia je spoločenstvo, ktoré sa definuje na základe hodnôt a princípov. Základom je právny štát, ľudská dôstojnosť, sloboda, rovnosť a solidarita. Mnoho rokov to boli pre nás vzdialené ideály, nenaplnená ambícia, neskôr silná inšpirácia k pokroku. Dnes to všetko máme. To však nie je koniec. Aj veci, ktoré sme ťažko nadobudli, sa dajú veľmi ľahko stratiť. Perpetuum mobile sa nikdy nepodari zostrojiť. Fyzika nepustí: na ustavičnú činnosť len začiatkový impulz nestačí. Preto si to opakujeme pokojne aj každý deň, že v súčasnom svete naša bezpečnosť, prosperita a stabilita, náš hodnotový rámec, nemajú mimo EÚ alternatívu.

Ivan Korčok

Zamysleli sme

sa niekedy

nad tým,

že suverenita

má dnes

inú príchuť

ako v minulosti?

• Bratislavský hrad s vlajkami EÚ a SR. Foto: David Vadkert / Shutterstock.com.

Pred sto rokmi bola podpísaná Pittsburská dohoda, ktorá patrí k základným kameňom vzniku niekdajšieho Československa.

Tam, kde sa písali dejiny našej štátnosti

Je to politický dokument, ktorý 30. mája 1918 v americkom Pittsburgu podpísali zástupcovia Slovenskej ligy v Amerike, Českého národného združenia a Zväzu českých katolíkov s budúcim československým prezidentom Tomášom Garrigueom Masarykom.

Prešli sme obrovský kus cesty. Sto rokov je iba malý úsek v histórii Európy, ale je to história našej štátnosti a vážime si ju.

- Hore: Slovenská a česká vládna a parlamentná delegácia a hostia pri pamätníku Pittsburskej dohody po položení vencov. Na slávnostnom podujatí v Senator John Heinz History Center v Pittsburgu sa zúčastnilo vyše dvestopäťdesiat hostí.
Foto: Pavol Demeš.
- Nižšie: Originál Pittsburskej dohody z roku 1918.
Foto: Pavol Demeš.

Pittsburská dohoda schvaľovala spojenie Slovákov a Čechov v samostatnom štáte, v ktorom malo mať Slovensko vlastnú administratívu a snem. Hoci zo slovenského hľadiska znamenala ústup od hlavných požiadaviek Clevelandskej dohody z októbra 1915, zaručovala Slovákom, že spoločný štát bude demokratickou republikou, v ktorej Slovensko bude mať autonómne postavenie s vlastným snemom, súdnictvom, administratívou, aj slovenčinou ako úradným jazykom.

SLÁVNOSTNÁ SPOMIENKA V PITTSBURGU

Významné výročie podpísania Pittsburskej dohody si pripomenuli priamo v mieste jej vzniku – v americkom meste Pittsburgh, druhom najväčšom meste v Pensylvánii. V samotnom meste a jeho okolí dodnes žije veľká komunita Slovákov, potomkov okolo stotisíc prisťahovalcov, ktorí sa usadili v novej vlasti najmä v 2. polovici 19. storočia a v 1. polovici 20. storočia. Slávnostné spomienkové podujatie 31. mája 2018 zorganizovali honorárni konzuli Slovenskej republiky a Českej republiky v spolupráci so zastupiteľskými úradmi oboch krajín vo Washingtone. Zúčastnilo sa na ňom asi 250 hostí, medzi nimi slovenská a česká vládna a parlamentná delegácia, ako aj početní krajanovia. Po položení vencov pri pamätnej tabuli k Pittsburskej dohode na prízemí budovy EQT Plaza sa hostia odobrali do John Heinz History Center, pobočky Smithsonianovho inštitútu, ktoré je najväčším historick-

kým múzeom v Pensylvánii. Slávnostné príhovory predniesli predstavitelia štátu Pensylvánia, starosta mesta Pittsburgh William Peduto, ako aj zástupcovia krajanových komunít. Za Slovenskú republiku sa prihovorili veľvyslanec SR v USA Peter Kmec, predsedníčka zahraničného výboru NR SR Katarína Cséfalvayová a štátny tajomník MZVaEZ Lukáš Parížek.

PREŠLI SME OBROVSKÝ KUS CESTY

Pred sto rokmi sa v tomto meste a možno v podobnom čase stretlo 29 mužov, aby spojili sily a schopnosti v službe nového vznikajúceho štátu. Ich domovina bola vzdialená tisícky míľ, pochádzali z rôznych rodín, ale spájala ich viera v budúcnosť dvoch národov. Spoločná česká a slovenská republika tak vznikla na silnom hodnotovom základe. Mohla sa o tento základ opierať v čase krehkého vzniku a aj v nasledujúcich rokoch.

Krátky jednoduchý dokument, ktorý vošiel do histórie ako Pittsburská dohoda, je vzácnym tým, že je dátumom narodenia pre slovenský štátny aparát, súdnictvo a slovenčinu, ktorá sa takto stala úradným jazykom. Tiež je potrebné uviesť si a vážiť fakt, že s podporou českých a slovenských „otcov zakladateľov“ a najmä vtedajšej silnej a vplyvnej komunity Slovak League of America, sme dali základ federálnemu štátu a neskôr aj dvom samostatným republikám.

Rovnako verím, že ak by tu dnes stáli muži, ktorí podpísali Pittsburskú dohodu, boli by na nás hrdí.

Prešli sme obrovský kus cesty. Sto rokov je iba malý úsek v histórii Európy, ale je to história našej štátnosti a vážime si ju. Obzvlášť sme hrdí na ostatných 25 rokov samostatnosti a hospodárskeho rastu. Slovensko je súčasťou európskeho spoločenstva vyspelých štátov a členom euroatlantických bezpečnostných štruktúr. V roku 2016 sme predsedali Rade Európskej únie a budúci rok budeme predsedníčkou krajinou Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe.

Účastníci slávnostného podujatia si potom prezreli originál Pittsburskej dohody a spoločnú reprezentatívnu výstavu WWI Centennial Exhibition, ktorú pripravili Historický ústav Slovenskej akadémie vied a český Vojenský historický ústav.

KRAJANSKÁ ZÁKLADŇA NOVEJ GENERÁCIE

Po skončení osláv sa slovenská delegácia stretla 2. júna v New Yorku s mladými Slovákmi, ktorí úspešne podnikajú v USA a aktívne budujú krajskú platformu novej generácie. Svoje nápady, inovácie a riešenia nám prezentovali úspešní podnikatelia v oblasti bezpečnosti informačných technológií, marketingu, smart cities riešení a virtuálnej reality.

Rád by som pripomenul, že podľa výsledkov sčítania obyvateľstva z roku 2010 sa 560-tisíc obyvateľov Spojených štátov hlási k slovenskému pôvodu, odhad krajanov je 750-tisíc osôb. V posledných rokoch má odchod mladých Slovákov do USA vzostupnú tendenciu. Ich sociálnu štruktúru charakterizuje vyššie vzdelanie a tvoria ju hlavne mladí ľudia. Počet Slovákov sa zvyšuje hlavne v štátoch Florida a Kalifornia, najväčšiu koncentráciu Slovákov majú mestá Pittsburgh (Pensylvánia), Cleveland (Ohio), New York City, New Jersey, Buffalo (New York) a Chicago (Illinois), Miami, Sarasota (Florida), Los Angeles a San Francisco (Kalifornia).

PRINÁŠAJÚ RIEŠENIA TRETEIEHO TISÍCROČIA

Networkingové stretnutie v Bohemian National Hall organizovalo naše veľvyslanectvo vo Washingtone spolu s neformálnou krajskou skupinou The Slovak Professionals in New York. Skupina vznikla v roku 2001, aktívne komunikuje a organizuje stretnutia s cieľom pomáhať členom s profesionálnou kariérou v USA získaním nových kontaktov a zapájaním do spoločenského života. Na stretnutie prišla takmer stovka profesionálov, pričom cez sociálne siete sú spojené viac ako dve tisíce Slovákov žijúcich v New Yorku a okolí.

Je potrebné povedať, že za ostatné desaťročia sme svedkami úspešných biznis príbehov Slovákov v zahraničí. Všetky svedčia o ich schopnosti, kreativite a sebadôvere a zažil som to aj na tomto stretnutí. Slovenskí podnikatelia prinášajú riešenia tretieho tisícročia, ktoré sa úspešne uplatnili na vysoko konkurenčnom americkom trhu. Je to dôkaz, že inovatívnosť sa už nespája iba s technológiami. Je o prístupe k životu a k práci – robiť každý deň veci lepšie, byť ohľaduplní k životnému prostrediu a rešpektovať osobnosti.

CENÍME SI PODPORU BILATERÁLNYCH AKTIVÍT

Z iniciatívy veľvyslanca SR v USA Petra Kmeca vznikla v roku 2016 aj Slovak American Business and Innovation Council (SABIC) – platforma súkromného a verejného sektora na podporu obchodných a investičných bilaterálnych aktivít a rozvoj startupového ekosystému na Slovensku. Ďalšia nezisková organizácia so sídlom v USA, Slovak American Foundation, dlhodobo podporuje výmenné vzdelávacie programy, inovácie, startupy a podnikanie v SR.

Rezort zahraničných vecí by mal pre všetkých obyvateľov a krajanov poskytovať podporu a ak treba, záchrannú sieť po celom svete. Mal by však aj motivovať k exportu na zahraničné trhy. Veľké slovenské firmy sú skúsené a zručné, disponujú nielen kapitálom, ale aj dostatočným seba-vedomím. Našou úlohou je však podporiť aj malé a stredné firmy, ktoré tvoria oporu slovenskej ekonomiky. Tam by som najviac ocenil pomoc našich krajanov – v inšpirácii a presvedčivých príbehoch. Vážim si tiež sociálnu zodpovednosť úspešných firiem, ktoré sa podieľajú na podpore návratu mladých ľudí na Slovensko.

VZNIKÁ MODERNÁ KOMUNIKAČNÁ PLATFORMA

Zastupiteľský úrad SR vo Washingtone priebežne komunikuje so slovenskými profesionálmi žijúcimi v USA, aby ich zapojil do aktivít so Slovenskom. Vzniká tak moderná komunikačná platforma s účasťou vedcov, podnikateľov, finančníkov a umelcov na udržiavanie kultúrnej a jazykovej identity krajanov a zároveň generuje potenciál na podporu ekonomického a sociálneho rozvoja Slovenska.

Lukáš Parížek

- Hore: Štátny tajomník Lukáš Parížek na slávnostnom ceremonálii k výročiu podpisu Pittsburskej dohody. Foto: Pavol Demeš.
- Vpravo dole: Hymny Slovenskej a Českej republiky zaspieval detský zbor z Pittsburghu. Foto: Pavol Demeš.
- Vľavo dole: Na slávnostnom podujatí sa zúčastnil aj bývalý veľvyslanec USA v Slovenskej republike T. Sedgwick (vľavo). Foto: Pavol Demeš.

Obchodné vojny v minulosti a súčasnosti (1)

V poslednom desaťročí sme boli natoľko zahľtení európskymi problémami, masovou migráciou a pokračujúcim konfliktom s Ruskom, že sme si nevšimli tri závažné zmeny s významnými dôsledkami pre svetový obchod.

Predovšetkým, pokiaľ v horizonte rokov 2000 – 2010 sme ešte mohli hovoriť, že svetová ekonomika má dve hlavné centrá – USA a EÚ, v roku 2015 sa čínsky HDP podľa parity kúpnej sily vyrovnal americkému. V roku 2016 už predstavoval 23 122 miliárd dolárov, čo je asi 18 % svetového HDP podľa parity kúpnej sily. Ten istý ukazovateľ je v prípade USA 19 362 miliárd a v prípade EÚ ako celku 20 852 miliárd dolárov. Nominálny HDP je, pravda, iný. V roku 2016 bol americký nominálny HDP 18 562 miliárd dolárov a čínsky 11 392 miliárd. V súčasnosti musíme teda hovoriť minimálne o troch pilieroch svetovej ekonomiky – popri USA a EÚ je to aj Čína. Významný hospodársky rast zažili tiež Brazília, India a Indonézia.

Zároveň došlo k procesu, ktorý môžeme opísať ako stratu monopolu Západu na vyspelé moderné technológie. Na ilustráciu, monitor pred ktorým sedíte, má možno značku Lenovo (t.j. pochádza z Číny) a mobil vo vrecku je kórejský Samsung. Hospodárske delenie sveta na centrum (Severná Amerika a západná Európa) a perifériu (zvyšok sveta) v pôvodnej podobe stráca zmysel. O svetovom hospodárstve tak už musíme uvažovať v trojuholníku USA – EÚ – ČĽR. (Na druhej strane relatívne upadlo Japonsko.)

Tretou zmenou je pokles podpory voľného obchodu vo vyspelých krajinách. Nová ľavica, ale aj nacionalistická pravica, získali rozsiahlu spoločenskú podporu v boji napr. proti

projektu TTIP (Transatlantická dohoda USA a EÚ o voľnom obchode), za rôzne ochranné opatrenia v prospech domáceho trhu, alebo za podporu domácej výroby. Je to zrejme výsledok toho, že napriek všeobecnej a historicky zdokumentovanej dlhodobej prospešnosti voľného obchodu, benefity z neho nemusia byť rozdelené rovnomerne, dokonca niektoré sociálne skupiny môžu utpieť citeľnú škodu. Vo vyspelých krajinách sú to od osemdesiatych rokov 20. storočia stredná a nižšia vrstva, ktoré sa stali obeťou presunu mnohých pracovných miest do rozvojových krajín. Ich príslušníci sa nedomnievajú, že dostatočnou kompenzáciou pre nich má byť vedomie, že svetový HDP utešene rastie, rovnako aj príjmy veľkých akcionárov a robotníci v textilke v niektorej krajine tretieho sveta už nezarábajú 70, ale 160 dolárov za mesiac.

PROTEKCIONIZMUS V EKONOMICKOM MYŠLENÍ

Preto vnútri spoločnosti rastie tlak na okamžité politické riešenie. Jeho výsledkom je podpora populistických vlád, ktoré v snahe ochrániť tradičné domáce odvetvia a uvoľniť domáce sociálne a politické napätie, majú sklon zavádzať rôzne nové clá a kvóty. Z uvedeného pohľadu rozhodnutie amerického prezidenta Donalda Trumpa zaviesť clá na dovoz mnohých výrobkov z EÚ, Číny a iných krajín, má svoj politicky racionálny a pochopiteľný základ. Je však samozrejmé, že aj ostatní hráči odpovedia

reciprocne a nastane stav, ktorý sa nazýva colná, alebo všeobecnejšie obchodná vojna.

Takáto obchodná vojna je prejavom protekcionizmu v ekonomickom myslení. Vyskytne sa v prípade, keď krajiny vidia jedna druhú nie ako partnerov, ale ako konkurentov v hre s nulovým súčtom. Nástrojmi obchodnej vojny v modernej dobe sú najčastejšie manipulácie s colnými tarifami, no aj určovanie množstevných kvót, stanovovanie (často šikanózne) požiadaviek na vlastnosti tovaru a dovozné formality, cenový dumping alebo v krajnom prípade embargo, prípadne nejaká forma hospodárskej blokády a bojkotu.

Z ekonomickej teórie vyplýva, že z dlhodobého hľadiska sú obchodné a colné vojny škodlivé pre všetky zúčastnené strany, hoci môžu priniesť krátkodobé zisky menším vybraným skupinám. V zásade by sa ich mali všetci racionálni aktéri vyvarovať a orientovať sa na voľný obchod, o ktorý sa usiluje aj Svetová obchodná organizácia.

Nie je však jednoduché predvídať, ako sa bude vyvíjať súčasná situácia. Je však možné sa pozrieť na colné či obchodné vojny dávnej a nedávnej minulosti a prípadne sa z nich poučiť.

DOVOZNÉ CLÁ POZNALI UŽ V STAROVEKU

S colnými vojnami mali skúsenosť už Rimania, ktorých vládcom prekážalo, že z ríše dochádza k odlivu zlata za hodváb a korenie smerom do konkurenčnej Partskej alebo Sasánovskej ríše.

Preto tieto luxusné tovary vysoko zdanili alebo rovno zakázali ich dovoz. (Tí, čo majú ekonomické vzdelanie hneď vedia, ako to dopadlo – do Rímskej ríše nakoniec prúdilo málo tovaru, ale za veľa peňazí.)

Obdobie merkantilizmu (17. – 18. storočie) v Európe môžeme priamo opísať ako kontinúálnu colnú vojnu všetkých proti všetkým. Osvietenský panovníci vychádzali z predstavy, že krajina má nakupovať v zahraničí čo možno najmenej a vlastný trh si chrániť vysokými dovoznými clami. Toto obdobie bolo ukončené vlastne až priemyselnou revolúciou, pretože nová masová výroba požadovala voľný prístup na rozsiahly trh a medzinárodnú spoluprácu.

No aj v tomto modernom období nachádzame viaceré situácie, ktoré môžeme opísať ako obchodné či colné vojny. Známý je prípad nemecko-poľskej colnej vojny (1925 – 1934), ktorá sa začala poľskou snahou vlastnými vysokými clami konsolidovať poľský priemysel a politickými spormi, vyplývajúcimi zo statusu nemeckej menšiny a práv Nemcov, ktorí po pripojení Poznańska a Horného Sliezka k Poľsku optovali pre Nemecko. Následne Nemecko zaviedlo vysoké clá na poľskú oceľ. Poľsko odpovedalo ďalším zvýšením ciel na viaceré nemecké výrobky a urýchlenu výstavbou Gdynie ako prístavu, ktorý by mu umožnil vyvážať produkciu do sveta bez nutnosti tranzitu cez nemecké územie.

A keďže v prípade Poľska vývoz do Nemecka predstavoval asi 40 % exportu, naopak to však bolo menej než 5 %, Poľsko bolo zasiahnuté viac. Hodnota zlotého poklesla a došlo aj k dočasnej redukcii poľskej výroby. Destabilizácia viedla až k prevratu v roku 1926 a nástupu sanačného režimu Józefa Piłsudského. Nemecko dohodu podmieňovalo poľskými hraničnými ústupkami. Spor bol ukončený až poľsko-nemeckou dohodou o neútočení z roku 1934.

- Str.8: ilustračné foto, Sopotnicki/Shutterstock.com.
- Str.9 vpravo hore: ilustračné foto, Elenarts/Shutterstock.com.
- Str.9 dole: ilustračné foto, Patryk Kosmider/Shutterstock.com.

AKO VZNIKOL ÍRSKY HOSPODÁRSKY ZÁZRAK

V medzivojnovom období sa v rokoch 1932 – 1938 odohrala aj anglo-írska obchodná vojna, ktorej bezprostrednou príčinou bolo írske odmietnutie preplácať britskej vláde splátky za pôžičky, ktoré táto poskytla v 19. storočí írskym farmárom, a tiež protekcionistická politika novej radikálnej írskej vlády, ktorá uvalila clá na britské výrobky. Domnievala sa totiž, že bez ochrany domáceho trhu nemôže rozvinúť vlastný írsky priemysel. Británia odpovedala zvýšením ciel na dovoz poľnohospodárskych produktov z Írska, ktorý predstavoval asi 90 % írského celkového vývozu. Už v roku 1935 však pragmatická dohoda uľahčila vývoz írského dobytku do Británie a britského uhlia do Írska. Írske pokusy nacionalizovať firmy so zahraničnou účasťou len mnohé z nich vyhnali do Británie. Do roku 1938 však všetky clá medzi krajinami, zavedené po roku 1932, boli zrušené.

Dôsledkom tejto obchodnej vojny boli značné škody pre írsku ekonomiku, prerušenie

všetkých politických väzieb na britskú korunu, postupné definovanie Írska ako republiky v rokoch 1937 – 1949 a vzájomné odcudzenie, ktoré viedlo k tomu, že Írsko vo vojnových rokoch 1939 – 1945 zostalo neutrálnym štátom a dodnes nevstúpilo do NATO. Je zaujímavé, že reálny rast írského hospodárstva, ktorý dokonca viedol až k írskemu hospodárskemu zázraku, nastal až vtedy, keď okolo roku 1960 Írsko odstúpilo od protekcionizmu.

TRUMPOV NÁVRAT K AMERICKÝM TRADÍCIÁM

Súčasný medzinárodne silne kritizovaný colný opatrenia prezidenta Donalda Trumpa však vychádzajú z vlastnej americkej tradície. Veď USA až do tridsiatych rokov chránili svoj trh vysokými colnými tarifami. Bolo to aj prejavom medzinárodno-politického izolacionizmu a tento protekcionizmus podporovali najmä vtedajšie konzervatívne politické a ekonomické sily. Uvedené americké opatrenia boli vždy výsledkom tlaku istej časti výrobcov

• Dobový plagát, na ktorom sú bosé deti s fúrikom plným zeleniny a nápis „Pomáhame Hooverovi v našej americkej školskej záhrade“. Herbert Hoover, neskorší prezident USA, bol počas prvej svetovej vojny predsedom vládnej komisie pre zásobovanie potravinami.
Foto: Vacclav/Shutterstock.com.

a podnikateľov, ktorí v niektorej konkrétnej chvíli mali pocit, že potrebujú zamedziť konkurenciu na vlastnom segmente trhu – hoci aj na úkor amerických spotrebiteľov – a dokázali presadiť pomocou mechanizmov zastupiteľskej demokracie nejaké politické riešenie na úrovni federálnej vlády. Súčasne svoj partikulárny záujem vedeli vhodne prezentovať ako ochranu celej národnej ekonomiky.

Napríklad Dinglseyov zákon z roku 1897 bol reakciou na predchádzajúce zníženie ciel a prejavom protekcionistickej politiky nového prezidenta Williama McKenleya. Týkal sa najmä textilu, koží a cukru. Colné sadzby boli na úrovni 52 – 47 %. Paynov-Aldrichov colný zákon, prijatý v roku 1909, zvýšil clo na výrobky dovážané do USA. Vyvolal veľké debaty medzi zástancami a odporcami vysokých ciel a bol reakciou na pokus prezidenta Williama Howarda Tafta clá znížiť.

Tzv. Núdzový colný sadzovník z roku 1921 bol zdôvodnený potrebou regulácie v povojnovej svetovej ekonomike a nutnosťou ochrany amerických farmárov. Európske krajiny totiž v roku 1919 uzavreli svoje trhy pre americkú agrárnu produkciu vysokými clami a prestali nakupovať americké potravinárske produkty, ako to robili v čase vojnového nedostatku. V USA preto klesli ceny za poľnohospodárske výrobky a farmári boli zatťaženi splátkami za pôžičky, ktoré mali zrazu problém splatiť. Ich príjem poklesol z 17,7 miliardy dolárov v roku 1919 na 10,5 v roku 1921. Zákon zavádzal vysoké clá na obilniny, cukor, vlnu, mlieko, vlnu a mäso. V dôsledku takýchto opatrení vzájomný obchod medzi Amerikou a Európou dramaticky poklesol. Narástli aj ceny poľnohospodárskych produktov.

KORENE NÁSTUPU VEĽKEJ HOSPODÁRSKEJ KRÍZY

V roku 1922 Fordneyov-McCumberov colný zákon zvýšil importné clá do USA na 38 % pre širokú škálu priemyselných a poľnohospodárskych výrobkov. Bol ďalšou reakciou na pokračujúci pokles dopytu po produkcii amerických farmárov v Európe. Voľby v roku 1920 dostali k moci konzervatívci, ktorí tvrdili, že budú brániť záujmy farmárov a drobných a stredných podnikateľov. Zákon spočiatku naozaj stimuloval produkciu a zisky amerických producentov, hoci bol spojený s rastom cien poľnohospodárskych produktov a poľnohospodárskych strojov (o cca 50 – 100 %). Európske krajiny odpovedali tiež zvýšením cla na vybrané americké tovary o 40 – 100 % a americkú ekonomiku to zo strednodobého pohľadu značne zasiahlo. Ukázalo sa totiž, že colná vojna odťala amerických farmárov od európskeho trhu a túto stratu nevykompenzoval ani rast cien na domácom trhu, naopak, viedol k poklesu dopytu. Obmedzenia na vzájomný obchod a snahy uzatvárať sa

do veľkých imperiálnych trhov však zrejme prispeli aj k nástupu veľkej hospodárskej krízy v roku 1929.

Reakciou na ňu bol colný zákon z roku 1930, ktorý po krátkom uvoľnení koncom dvadsiatych rokov opäť potvrdil protekcionizmus. Zvýšené clo sa uplatnilo v prípade 20-tisíc položiek. V skutočnosti však ekonomické problémy len prehĺbil, hoci v prvých mesiacoch sa domáca výroba skutočne zvýšila. Prezident Herbert Hoover však pred voľbami prisľúbil americkým farmárom ochranu domáceho trhu. Netreba nijako zdôrazňovať, že ostatné štáty odpovedali podobne. Kanada a Spojené kráľovstvo v roku 1932 upevnili obchodné zväzky v rámci Britského impéria a Nemecko a Francúzsko si tiež hľadali nových obchodných partnerov (vrátane strednej Európy). Americký zahraničný obchod nakoniec poklesol asi o 63 %. Medzi rokmi 1930 a 1932 nezamestnanosť vzrástla z 8 na 25 %.

VRÁTIA SA USA DO MINULÉHO STOROČIA?

Demokratický prezident Franklin Delano Roosevelt takúto politiku kritizoval ako nezmyselnú a novým zákonom o clách z roku 1934 dosiahol jej zvrät a presadenie koncepcie voľného obchodu v medzinárodnom meradle, ktorá prispela v nasledujúcich desaťročiach nielen k oživeniu hospodárstva, ale aj k ére nebyvalej prosperity.

Od tých čias až donedávna tak USA boli hlavným podporovateľom voľného obchodu a nízkych ciel, čo bolo vyjadrené aj v existencii rozsiahlej siete medzinárodných organizácií a multilaterálnych inštitúcií na podporu voľného obchodu a odstraňovania colných bariér na svetovej aj regionálnej úrovni. V blízkej budúcnosti uvidíme, či USA takými zostanú, alebo sa vrátia k protekcionistickej politike spred jedného storočia.

(Pokračovanie v budúcom čísle.)

Viktor Borecký, Daniel Šmihula

• Skupina sôch v pamätníku Franklina Delana Roosevelta vo Washingtone D.C. symbolizuje nezamestnaných mužov, čakajúcich v rade na chlieb počas veľkej hospodárskej krízy v 30-tych rokoch minulého storočia.
Foto: Vacclav/Shutterstock.

A close-up photograph of a person wearing a white dress shirt, a light-colored bow tie, and white gloves. The person is adjusting the bow tie with their hands. The background is dark and out of focus.

Singapurský summit Donald Trump – Kim Čong-un a podpis dohody bol iba prvým krokom dlhého procesu. Bude si vyžadovať mnoho úsilia a aktivít, smerujúcich k hlavnému cieľu dohody, ktorým je denuklearizácia Kórejského polostrova.

Dôjde na Kórejskom polostrove k zmiereniu?

Hlavnými prvkami
oficiálnej štátnej
ideológie (tzv. Juche)
Severnej Kórey
sú izolacionizmus
a sebestačnosť.

Po zložitej histórii, keď bola krajina na Kórejskom polostrove za ostatných viac ako 1500 rokov mnohokrát rozdelená a zjednotená, je aj v súčasnosti rozdelená na Južnú Kóreu a Severnú Kóreu. Po druhej svetovej vojne, kapitulácii japonského cisárstva a rozpade kolonializmu sa Kórejčania tešili na obdobie, keď si vytvorila svoju vlastnú nezávislú krajinu. V atmosfére studenej vojny pri určovaní hraníc okupačnej zóny bola Kórea rozdelená na približne dve rovnaké časti, pričom hranicu stanovili podľa 38. rovnobežky tak, aby bolo zaručené, že Soul, najväčšie mesto na polostrove, prípadne do okupačnej zóny USA. Severná okupačná zóna ostala pod vplyvom ZSSR. Rozdelenie ostrova malo byť dočasné a po spoločnej dohode víťazných mocností USA, Spojeného kráľovstva, ZSSR a Číny na vytvorení jednej vlády mal byť ostrov vrátený Kórejčanom.

KÓREJSKÁ VOJNA SA SKONČILA IBA PRÍMERÍM

V roku 1948 bol v južnej časti polostrova za prezidenta inštalovaný antikomunistický autokrat Syngman Rhee, zatiaľ čo v severnej časti sa pod vplyvom ZSSR ujal moci „najvyšší vodca“ Kim Il-song. V roku 1950 sa Kim Il-song pokúsil o znovuzjednotenie polostrova pod komunistickou vládou spustením invázie cez hranicu na 38. rovnobežke. Odpor Južnej Kórey, podporený OSN a vojenskými jednotkami USA, nakoniec vyústil do ozbrojeného konfliktu – Kórejskej vojny, ktorá trvala 3 roky a vyžiadala si viac ako 3 milióny ži-

votov. Na strane Južnej Kórey bojovali predovšetkým vojaci USA spolu s ďalšími 15-timi krajinami, Severnú Kóreu podporili ozbrojené sily Číny a ZSSR. Pomoc poskytl aj krajiny Varšavskej zmluvy vrátane Československa, ktoré vyslalo vojenskú poľnú nemocnicu.

V júli 1953 bola podpísaná pri Panmunžongu dohoda o prímerí. Jej výsledkom bol návrat do stavu pred konfliktom a vytvorenie tzv. demilitarizovanej zóny okolo 38. rovnobežky, ktorá nepriečne oddelila obe časti polostrova a stala sa najprísnejšie stráženou hranicou na svete.

Odvtedy sa vývoj v oboch častiach Kórey uberal celkom iným smerom. Južná časť (Kórejská republika), riadená autokratickými vládami, podporovanými zo strany USA, sa postupne vyvinula do trhovo orientovanej demokracie. Jej úspešne a rýchlo sa rozvíjajúca ekonomika ju dnes zaraďuje medzi najrozvinutejšie krajiny sveta. Na druhej strane Severná Kórea (Kórejská ľudovodemokratická republika – KĽDR) zaviedla komunistický autoritatívny režim s väzbami na Čínu a ZSSR, s kultom osobnosti a s dedením vodcovstva. Hlavnými prvkami jej oficiálnej štátnej ideológie (tzv. Juche) sú izolacionizmus a sebestačnosť. Kim Il-song, autor tejto ideológie, považovanej za variant marxizmu-leninizmu, bol najvyšším vodcom až do svojej smrti v roku 1994. Líderstvo následne prevzal jeho syn Kim Jong-il a po jeho smrti v roku 2011 nastúpil do najvyššieho úradu jeho syn Kim Čong-un.

• Foto: Hadrian /
Shutterstock.com.

VZNIK ZÁUJMU KĽDR O NUKLEÁRNU ENERGIU

Severná Kórea sa zaujímal o možnosť rozvoja nukleárneho programu už od svojho vzniku v 50-tych rokoch, pričom jej hlavnými a prirodzenými partnermi boli ZSSR a ČĽR. Po rozmiestnení amerických taktických nukleárnych zbraní v Južnej Kórei v roku 1958 požiadal severokórejský režim ZSSR a ČĽR o pomoc pri vývoji nukleárnych zbraní. Jej žiadosť bola odmietnutá, avšak ZSSR vyslovil súhlas s poskytnutím pomoci pri vývoji mierového nukleárneho programu. V tom čase išlo najmä o získanie know-how zo ZSSR. KĽDR dosiahol čiastočnú nezávislosť vo výskume v oblasti nukleárnej energie v 70-tych rokoch, keď sa jej podarilo vlastným výskumom vylepšiť a neskôr aj postaviť vlastný reaktor v Yongbyone. V 80-tych rokoch sa severokórejská vláda rozhodla pre nukleárny program, postavený na ľahkovodných reaktoroch, ktoré boli vhodnejšie pre výrobu elektrickej energie vo veľkom rozsahu. Severokórejskému režimu totiž v tých časoch rástol dopyt po nových energetických zdrojoch.

V čase, keď vrcholilo obdobie studenej vojny, existovala reálna hrozba, že by sa nukleárne zbrane mohli dostať do nepovolaných rúk. Podpis Zmluvy o nešírení jadrových zbraní (NPT) a jej vstup do platnosti v roku 1970, predstavuje v rámci globálneho úsilia o odzbrojenie jeden z najúspešnejších nástrojov medzinárodného spoločenstva. Zmluva má tri hlavné ciele – zabrániť šíreniu jadrových zbraní a technológií pre vojenské účely, podporovať spoluprácu v oblasti mierového využitia nukleárnej energie a dosiahnuť jadrové odzbrojenie. Aj KĽDR k uvedenej zmluve v roku 1985 pristúpila, hoci v skutočnosti nikdy hodnoverne nepreukázala jej dodržiavanie. V roku 2003, po obvineniach zo strany USA zo spustenia nelegálneho vojenského programu na obohacovanie uránu, KĽDR oznámila ako prvý štát v histórii odstúpenie od NPT.

Po tomto bezprecedentnom kroku Severnej Kórey sa spustilo nové medzinárodné úsilie o denuklearizáciu polostrova vo forme otvorenia tzv. 6-stranných rokovaní za účasti KĽDR, Južnej Kórey, Japonska, USA, Číny a Ruska. Napriek dočasnému a čiastočnému pokroku však severokórejská strana po 6-tich kolách rokovania vypovedala. Využila pritom ohlasenie vypustenia svojho prvého satelitu v apríli 2009.

PRVÉ TESTY JADROVÝCH ZBRANÍ – PRVÉ SANKCIE

Po ohlasení prvom nukleárnom teste v októbri 2006 BR OSN schválila rezolúciu 1718, ktorou zaviedla sankčný režim voči KĽDR, zavádzajúci embargo na dovoz zbraní, zamedzenie dodania technológií pre nukleárne zbrane, balistické rakety a iné zbrane hromadného ničenia. Súčasťou sankcií boli aj obmedzenie možností cestovania, zmrazenie finančných kont, výrazné obmedzenie dodávok palív a zákaz dodávania luxusných tovarov. Zhodou okolností zohralo pri schvaľovaní tejto rezolúcie významnú úlohu aj Slovensko, ktoré bolo v tom čase po prvý raz nestálym členom BR OSN. V októbri 2006 bol vytvorený sankčný výbor, zložený z 15-tich členských štátov BR OSN, ktorému počas nasledujúcich niekoľkých mesiacov predsedalo práve Slovensko.

Od roku 2006 KĽDR uskutočnila 6 nukleárnych testov, na ktoré BR OSN reagovala ďalším sprísňovaním a rozširovaním sankcií prostredníctvom ďalších rezolúcií. Do roku 2017 ich bolo prijatých spolu 9. Ich hlavný cieľ – denuklearizácia a zastavenie skúšok balistických rakiet však nebol dosiahnutý. Rovnako sa nepodarilo sankciami dosiahnuť návrat KĽDR k zmluve NPT.

REAKCIE PREZIDENTOV USA NA HROZBY KĽDR

Záujem o vyrovnanie sa so severokórejským režimom a potenciálnou hrozbou použitia

nukleárneho arzenálu v kombinácii s balistickým programom pretrvával u všetkých amerických prezidentov.

Po skúške balistickej rakety v roku 1993, ktorá potvrdila schopnosť zasiahnuť územie Japonska, Bill Clinton veľkoryso ponúkol vtedajšiemu vodcovi Kim Il-songovi zrušenie desiatky rokov platných sankcií, navyše mu ponúkol aj pravidelné dodávky ropy a finančnú pomoc vo výške 4 mld. USD na výstavbu ľahkovodného reaktora. Zmena situácie v kongrese, nesúhlas so zrušením sankcií a nespustenie výstavby reaktora vyústili do úplného odmietnutia dohody. KĽDR tajne a nanovo spustila svoj vojenský program, tentoraz aj v spolupráci s pakistanským režimom, jeho technológiami a know-how.

George W. Bush obvinil režim KĽDR z tajného vývoja jadrovej bomby a z porušovania dohody. V roku 2002 vo svojom prejave o stave únie označil KĽDR za „os zla“. Administratíva v tom čase verila v zvrhnutie režimu Kim Jong-ila (syna Kim Il-songa) prostredníctvom sankcií. Kim Jong-il reagoval oznámením o vlastníctve nukleárnej zbrane, čo prakticky prinútilo USA vrátiť sa k rokovaciemu stolu vo forme tzv. 6-stranných rokovaní. Dohoda, ktorá bola dosiahnutá v roku 2005 a ktorá krátko aj platila, obsahovala výmenu potravinovej pomoci a odstránenie KĽDR zo zoznamu krajín, označených za štátnych sponzorov terorizmu. V roku 2006 však KĽDR uskutočnila nukleárny test a bol zistený export jej vojenských technológií do Sýrie. Administratíva Baracka Obamu zvolila namiesto rokovaní taktiku „strategickej trpezlivosti“ očakávajúc, že prinúti severokórejský režim vrátiť sa späť k rokovaniam prostredníctvom sankcií a špionáže. Ani Barack Obama nemal problém s vyslovením hrozby o použití vojenskej sily na obranu spojencov (2014). Najmladší Kim Čong-un, o ktorom USA predpokladali, že by mohol prerušiť tvrdú líniu svojho otca a starého otca, neočakávane reagoval v roku 2016 ďalším ohlasením testu nukleárnej hlavice a oznámením o jej možnom umiestnení na interkontinentálnej balistickej rakete.

KIM ZÍSKAL PREZÝVKU „ROCKET-MAN“

Vo všetkých prípadoch pokusov administratív USA o odstránenie nukleárnej hrozby na Kórejskom polostrove sa dá konštatovať, že severokórejskému režimu sa darilo značne úspešne, t.j. aj s občasnými ústupkami za dodávky ropy alebo potravinovej pomoci, od súvať prípadné zastavenie svojich vojenských programov. Navyše, režim takto získal čas na ďalší vývoj a zdokonaľovanie nukleárnych

• Prezident USA D. Trump na 72. zasadnutí VZ OSN, 17. septembra 2017. Foto: a katz / Shutterstock.com.

Podpis dohody je iba prvým krokom dlhého procesu, ktorý si bude vyžadovať mnoho úsilia a aktivít, smerujúcich k denuklearizácii Kórejského polostrova.

• Str. 14 dole: Prezývka Rocket man sa ujala – Kim Čong-un a holubica mieru na karnevale v talianskom meste Viareggio, január 2018. Foto: Kokophotos / Shutterstock.com.

• Str. 15 hore: Momentky zo Singapuru počas summitu Trump – Kim, 11. júna 2018. Foto: justedub / Shutterstock.com.

• Str. 15 dole: Oblúk Znovu-zjednotenia je jednou z mnohých monumentálnych stavieb v Pchjongjangu. Dve ženy, držiace spojenú Kóreu, stoja od roku 2001 nad cestou pri vstupe do mesta z demilitarizovanej zóny. Foto: Shutterstock.com.

vojenských a balistických technológií s vyššou účinnosťou. Neustále zvyšujúca sa váha sankcií a dlhodobý nedostatok základných surovín však zároveň spôsobovali stále vážnejší problém severokórejskému režimu a jeho hospodárstvu.

Prvé zásadnejšie stanovisko Donalda Trumpa k severokórejskému režimu po jeho nástupe do funkcie prezidenta USA zaznelo na pôde VZ OSN v septembri 2017. Vo svojom vystúpení vtedy veľmi otvorene odsúdil režim, zodpovedný za vyhľadovanie miliónov severokórejsčanov a hrozbu, ktorú predstavuje bezohľadný záujem získať nukleárne zbrane a balistické rakety, ohrozujúce celý svet. Bez toho, aby spomenul meno severokórejského lídra Kim Čong-una, označil ho za „raketového muža“ (rocket-man) a predstaviteľov jeho režimu za bandu kriminálnikov. Donald Trump v ostro sledovanom vystúpení tiež upozornil, že „je najvyšší čas spolupracovať na izolácii Kimovho režimu až dovtedy, kým zastaví svoje nepriateľské správanie“. S výnimkou pokrstenia Kim Čong-una novým menom sa vystúpenie najvyššieho predstaviteľa USA prakticky nijako zásadne neodlišovalo od postojov jeho predchodcov.

PREKVAPUJÚCI ZVRAT PRED ZIMNOU OLYMPIÁDOU

KIEDR po období intenzívnej verbálnej konfrontácie najmä s USA, ale aj so svojimi susedmi v regióne, zmenila začiatkom roku 2018 stratégiu a agresívnu rétoriku vymenila za ústretovosť a záujem o dialóg. Uskutočnili sa dva medzi-kórejské summity. Prvé stretnutie lídrov krajín – prezidenta južnej Kórey Mun Če-ina a vodcu KIEDR Kim Čong-una sa uskutočnilo 27. apríla 2018 na juhokórejskej strane spoločného bezpečnostného priestoru. Predchádzali mu rokovania oboch strán k spoločnej účasti na Zimných olympijských hrách v juhokórejskom Pjongčangu vo februári 2018.

Výsledkom bola tzv. Panmundžonská deklarácia za mier, prosperitu a zjednotenie Kórejského polostrova. Na následnej tlačovej konferencii obaja lídri potvrdili záujem na denuklearizácii polostrova aj napriek tomu, že Kim Čong-un explicitne nesúhlasil so vzdaním sa nukleárnych zbraní. Lídri vyslovili súhlas aj na zmenu

existujúcej zmluvy o prímerí na plnohodnotnú mierovú zmluvu, ktorá formálne ukončí Kórejskú vojnu po viac ako 65-tich rokoch.

Myšlienka o usporiadaní summitu Donald Trump – Kim Čong-un vznikla po prípravných rokovaníach delegácií Severnej a Južnej Kórey k medzi-kórejskému summitu a po návšteve juhokórejskej delegácie vo Washingtone 8. marca 2018, keď prezidenta USA informovali o priebehu rokovaní a odovzdali mu pozvánku od Kim Čong-una. Prezident Donald Trump vyslovil súhlas s uskutočnením summitu následne po brífingu.

V rámci príprav na summit v apríli 2018 zverejnila KIEDR podmienky, za akých je pripravená vzdať sa nukleárneho balistického programu. Následne v máji prepustila troch zatknutých amerických občanov. Uvedené kroky prispeli k zvýšeniu očakávaní okolo príprav v tom čase otázného a málo pravdepodobného summitu lídrov USA a KIEDR. Ešte tri týždne pred summitom Donald Trump v liste Kim Čong-unovi oznámil, že „uskutočniť stretnutie v čase, keď sa severokórejský vodca verejne chváli s nukleárnymi spôsobilosťami KIEDR, by bolo neprimerané“...

SINGAPUR – IBA PRVÝ KROK DLHÉHO PROCESU

Summit USA – KIEDR, ktorý sa nakoniec uskutočnil 12. júna 2018 v Singapure, Donald Trump a Kim Čong-un spoločne označili za epochálnu udalosť veľkého historického významu, prekonávajúcu dekády trvajúce napätie medzi oboma krajinami. Samotný summit je označovaný za bezprecedentnú udalosť vo svetle doterajšieho úsilia všetkých predchádzajúcich administratív, ktoré neprineslo žiadne konkrétne a udržateľné výsledky. Aj napriek značnému nadšeniu si však všetci, vrátane administratívy Donalda Trumpa, dobre uvedomujú, že summit a podpis dohody je iba prvým krokom dlhého procesu, ktorý si bude vyžadovať mnoho úsilia a aktivít, smerujúcich k hlavnému cieľu dohody – denuklearizácii Kórejského polostrova. Jej základný postoj voči severokórejskému režimu ostáva nezmenený a uvalené sankcie majú zostať v platnosti až do momentu eliminácie zbraní hromadného ničenia. Uskutočnenie summitu sa považuje určite aj za mimoriadne silnú udalosť v oblasti „public relations“. Administratíva Donalda Trumpa predpokladá, že aj pre severokórejského lídra bude motiváciou pokračovať v budovaní pozitívneho obrazu svojej krajiny. Akýkoľvek odklon od dohody by mal potenciál vážne poškodiť mená lídrov nielen pred medzinárodným spoločenstvom, ale tiež pred domácim obyvateľstvom tak v USA, ako aj v KIEDR.

Mnohé americké médiá a politickí komentátori však hodnotia summit kritickejšie. Označili ho ako summit bez prekvapení. Podpis dohody s vierolomným Kim Čong-unom nepredstavuje dostatočné bezpečnostné záruky. Absencia akýchkoľvek konkrétností, týkajúcich sa denuklearizácie kórejského polostrova, ponúka KIEDR možnosť vylepšiť si svoju pozíciu na medzinárodnej scéne na úkor získania neohraničeného času pre implementáciu dohody. Za kľúčový problém je označovaná absencia zmienky o verifikovateľnosti, udržateľnosti a nezvratiteľnosti procesu denuklearizácie, za súčasného prísľubu prezidenta USA pozastaviť vojenské cvičenia v Južnej

Kórei až do odvolania. Dohoda je označovaná ako celkom nevyvážená a ústupky USA ako jednostranné, so silným potenciálom poškodiť v prvom rade záujmy USA.

VPLYV VÝZNAMNÝCH REGIONÁLNYCH HRÁČOV

Je zrejmé, že najzložitejšou časťou dohody o denuklearizácii bude zabezpečenie jej verifikovateľnosti a nezvratiteľnosti. Toto však nebude určite možné dosiahnuť bez účasti medzinárodného spoločenstva a bez zapojenia existujúcich a funkčných odzbrojovacích mechanizmov, vrátane dodržiavania záväzkov, vyplývajúcich z NPT alebo zo Zmluvy o všeobecnom zákaze jadrových skúšok (CTBT). Na naplnenie všetkých podmienok, vyplývajúcich z týchto mechanizmov, poskytujúcich záruky pre mierové využívanie nukleárnej energie a zabránenie šírenia nukleárnych zbraní, však bude potrebné zvoliť vhodný spôsob zapojenia ostatných aktérov, t.j. medzinárodné organizácie, zastupujúce záujmy všetkých účastníckych krajín.

Pochopiteľne, bez budúcej ústretovosti a pripravenosti na akceptovateľný kompromis zo strany Južnej Kórey sa nedá očakávať žiaden zásadnejší a udržateľný pokrok. Veľký, ak nie zásadný vplyv na budúci pokrok budú mať určite významní regionálni hráči, osobitne Čína a Rusko ako stáli účastníci všetkých doterajších rokovaní a pôvodní účastníci kórejského ozbrojeného konfliktu. Zdržanlivý postoj Japonska, ktoré je vystavené priamej hrozbe prípadného použitia zbraní hromadného ničenia a má negatívne skúsenosti s dôverou v skutočný záujem severokórejského režimu, určite nie je prejavom zníženia jeho záujmu o elimináciu vojenského balistického a nukleárneho programu.

Po desaťročiach absencie dialógu najvyšších predstaviteľov USA a KĽDR sa summit v Singapure dá vnímať predovšetkým ako spustenie procesu budovania vzájomnej dôvery. Podpis dohody a plnenie z nej vyplývajúcich záväzkov na oboch stranách si žiadajú predovšetkým čas. Napriek viacerým negatívnym vyhláseniam k výsledkom rokovaní ministra zahraničných vecí USA s vysokými predstaviteľmi severokó-

rejského režimu v Pchjongjangu 7. júla 2018, Mike Pompeo vo svojom hodnotení, bez uvedenia ďalších detailov, konštatoval dosiahnutie konkrétného pokroku bez akéhokoľvek ustúpenia od základných pozícií USA.

BUDE SA OPAKOVAŤ HISTÓRIA ZJEDNOCOVANIA?

Napriek geografickej vzdialenosti, a tiež iným historickým okolnostiam, týkajúcim sa Kórejského polostrova, by sa momentálny vývoj dal v určitom zjednodušení prirovnať k obdobiu konca 80-tych rokov a situácii v Európe, keď sa po dlhom období studenej vojny spúšťal proces zjednocovania Nemecka. V retrospektívnom hodnotení sa za dôležitý faktor pre vytvorenie predpokladu zjednotenia Nemecka považuje zmena vo vedení ZSSR, spojená s nástupom nového lídra s odlišnou predstavou o ďalšom smerovaní a postavení krajiny v medzinárodnom spoločenstve. Nová vnútorná politika Michaila Gorbačova a jeho zahraničnopolitické priority, postavené na myšlienke „perestrojky“, boli v tom čase optimálnou príležitosťou pre zmenu v medzinárodných vzťahoch a nahradenia historicky prekonaného vývoja a bipolárneho vnímania sveta.

Nástup Donalda Trumpa mnohí prirovnávali práve k situácii a obdobiu, keď do úradu prezidenta USA nastúpil v tom čase tiež len ťažko vypočítateľný Ronald Reagan. Donald Trump, ktorý do svojho rozhodnutia uchádzať sa o úrad prezidenta nemal skúsenosti s praktickou politikou a bol predovšetkým biznismenom, je podobne ako Michail Gorbačov lídrom s odlišnou predstavou o úlohe a postavení svojej krajiny v medzinárodnom spoločenstve.

Zjednoteniu východného a západného Nemecka tiež predchádzal summit Ronald Reagan – Michail Gorbačov, ktorý v prvom rade neriešil problematiku zjednotenia Nemecka, ale otázku zníženia úrovne vlastníctva taktických zbraní – balistických rakiet a nukleárnych hlavíc. Následný vývoj udalostí v určitom časovom momente nabral spád a k zjednoteniu Nemecka došlo prakticky po niekoľkých rokoch.

Ostáva nám teda nádej, že napriek rozdielnym historickým okolnostiam a geopolitickým skutočnostiam, denuklearizácia Kórejského polostrova a jeho prípadné zjednotenie už majú svoj precedens, a pokiaľ ešte závažnejšie udalosti neprekryjú význam nukleárneho odzbrojovania, nemusia byť úplne v nedohľadne.

Marcel Babicz

Sýria: víťazstvo či porážka?

„Musíme [...] tiež ľuďom povedať, že je to štatút dočasného pobytu. A očakávame, že keď sa obnoví mier v Sýrii, keď bude ISIS v Iraku porazený, vrátite sa do svojej vlasti s poznáním, ktoré ste tu získali.“ Angela Merkelová na Krajinskom sneme strany CDU v Neubrandenburgu.

• Citadela v Aleppe, Syria. Foto: alcher / Shutterstock.com.

Pod citadelou sa však k ruinám z doby rímskej pripojili tie súčasné. Konflikt spôsobil významné poškodenie nehnuteľností.

V marci 2016 som v tomto časopise publikoval článok „Sýrsky exodus: kedy a prečo sa začal“. Reagoval na utečeneckú vlnu z leta 2015. Po takmer troch rokoch by mohol byť čas sa zamyslieť, kedy, či a prípadne ako sa sýrsky exodus (s)končí. Sýrska vláda opäť kontroluje „chrbticu Sýrie“ medzi Aleppom a Damaskom, oblasť ktorú Francúzi nazývali „la Syrie utile“ (užitočná Sýria). Národné múzeum v Damasku sa pripravuje na znovuoživenie. Vládne inštitúcie fungujú, dodávky elektriny a vody údajne tiež. Produkcia zemného plynu má prekonať predvojnovú úroveň. Železnica z Damasku do Aleppa by mala byť čoskoro v prevádzke. Po prvý raz od začiatku vojny sa, pri príležitosti štátneho sviatku 17. apríla, na strede alepskej citadele dokonca organizovali oslavy.

OBROVSKÉ ĽUDSKÉ I MATERIÁLNE ŠKODY

Pod citadelou sa však k ruinám z doby rímskej pripojili tie súčasné. Vláda nemá mnoho zdrojov a ani pracovnú silu na obnovu krajiny. Ženy dominujú aj v dosiaľ mužských povolaniach, sú dokonca aj barmankami... Internet a komunikácia cez aplikácie sociálnych médií nie sú obmedzené. Rozvodovosť stúpa, mnoho detí žobre, 32 % populácie je do 14 rokov, ďalších 20 % má 15 až 24 rokov. Až 78 % mladých je nezamestnaných, celková nezamestnanosť sa konzervatívne odhaduje na 50 %. Muži mladší ako 42 rokov sa musia z vojenskej služby buď vykúpiť, alebo nastúpiť do boja. Rôzne poplatky sú také, že diplomati hovoria o „ekonomike kontrolných bodov (check points)“. Po vytlačení džihádov sa však ako prvé znovu otvorili obchody s alkoholom...

Konflikt spôsobil významné poškodenie nehnuteľností, zničených bolo 7 % bytových domov a 20 % bolo čiastočne poškodených. V rokoch 2011 – 2016 sa kumulatívne straty na HDP odhadujú na 226 mld. USD, čo je takmer štvornásobok sýrskeho HDP v roku 2010. Dlhodobé hospodárske obmedzenia tak okrem rozsiahlych škôd na infraštruktúre zahŕňajú prekážky v zahraničnom obchode, rastúci rozpočtový deficit, klesajúcu produkciu ropy, demografický tlak a vysokú nezamestnanosť, tlak na zásobovanie vodou a jej znečisťovanie.

V dôsledku bojov od roku 2011 zahynulo 400-tisíc až 470-tisíc Sýrčanov. Viac ako polovica z 22 miliónovej populácie Sýrie sa vysídliť – asi 6,1 milióna dovnútra Sýrie a cca 5,6 miliónov do zahraničia. Populácia Damasku sa sevrkla z 3,2 milióna na menej ako 2 milióny obyvateľov. Väčšina

z nich sú sunniti. Stredoveké centrum Damasku patrilo sunnitskému islamu. Šiitske milície však expandovali do sunnitských štvrtí a na sunnitských mešitách visia portréty Nasralláha, generálneho tajomníka Hizballáhu. Alawiti sa však bránia šiitskemu proselytizmu (cielenému získavaní nových veriacich zmenou ich pôvodného náboženského presvedčenia).

Vojna zničila aj inštitúcie a systémy, potrebné pre fungovanie spoločnosti. Ničenie zdravotníckych zariadení narušilo systém zdravotnej starostlivosti, poškodený bol aj vzdelávací systém. Ich obnova môže byť väčšou výzvou ako obnova infraštruktúry. Bude o to komplikovanejšia, o čo dlhšie bude vojna pokračovať.

250 MLD. USD NA OBNOVU – KTO ICH ZAPLATÍ?

Odhady nákladov na obnovu dosahujú 250 mld. USD. Nikto, okrem Ruska, Iránu a prípadne Turecka, nemá motiváciu pomáhať režimu tieto náklady platiť. Pred vojnou bol hospodársky rast Sýrie takmer dvojciferný a ročný HDP predstavoval 60 mld. USD. V roku 2017 bol HDP už iba 12 mld. USD. Napriek tomu zo sutín vyrastá nová Sýria. V Homse, „hlavnom meste revolúcie“, síce moslimská a obchodná štvrť ležia v troskách, ale kresťanská štvrť už ožíva. Pravoslávni patriarchovia chvália prezidenta Bašara al-Assada za záchranu jednej z najstarších kresťanských komunít na svete. Sektárstvo najviac prispelo k občianskej vojne. Niektoré sunnitské štáty, napr. Turecko, Saudská Arábia a Katar, poskytovali zbrane, financie a kazateľov islamistom.

Menšiny sa vtedy snažili byť nenápadné, ale keď došlo k obratu vo vojne, opäť získali seba dôveru.

Režim sa momentálne viac zameriava na odmeňovanie verných, než na obnovu krajiny. Lojalitu odmeňuje majetkom, ktorý zostal po utečencoch. Nový zákon č. 10 zabavenie takýchto majetkov zlegitímňuje. Ich majitelia stratia vlastnícke právo, ak si ho znovu nezaregistrujú. Vláda tak vytvára tlak na milióny utečencov v zahraničí, aby sa vrátili (a investovali do svojho majetku). To však vyvoláva negatívne reakcie u tých emigrantov, ktorí majú s režimom nevybavené účty. Prirovnávajú zákon č. 10 k izraelskému Absentees' Property Law č. 20/1950, ktorý vyvlastnil majetok palestínskych utečencov.

Vládna strana Baas naďalej zdôrazňuje svoju nadkonfesionálnosť, pričom zmena ústavy z roku 2012 umožňuje nominálne pôsobenie viacerých politických strán. Krajina je vedená od roku 1971 alawitským prezidentom, ale vedúce funkcie vo vláde, ozbrojených silách a v podnikaní zostávajú aj sunniti. Uprednostňujú sekulárnu vládu prezidenta Bašara al-Assada pred islamistickými povstalcami. Na jeseň 2017 sa však stal namiesto sunnitu predsedom parlamentu kresťan a v januári 2018 sa stal ministrom obrany alawita, namiesto tradičného sunnitu. Víťazi režim nevidí dôvody pre úľavy opozícií. V januári 2018 na Kongrese sýrskeho národného dialógu v Soči torpédoval plány na ústavodarný výbor a trval na tom, aby bol iba poradný a sídlil v Damasku.

- Foto: Turecká armáda a Sýrska oslobodzovacia armáda v centre mesta Afrin distribuuje humanitárnu pomoc miestnym obyvateľom. 8. marca 2018. Foto: answer5 / Shutterstock.com.

NA SÝRSKOM ÚZEMÍ SA STÁLE BOJUJE

Situácia v krajine tak nie je ani po siedmich rokoch bojov jednoznačná. Na sýrskom území sa stále bojuje a pohybujú sa tam ozbrojené zložky, priraditeľné minimálne k piatim rôznym subjektom – od jednotiek podriadených, či podporujúcich sýrsku vládu, cez rôzne skupiny previazané na ISIS/Daeš, na protivládnych povstalcov, Kurdov, až po turecké vládne jednotky. Okrem toho časť územia Sýrie už viac ako päťdesiat rokov okupuje Izrael.

Sýrska arabská armáda je len jednou, aj keď najväčšou ozbrojenou zložkou, ktorá bojuje za obnovenie kontroly režimu prezidenta Bašara al-Assada nad celým územím Sýrie. Okrem nej sa na tomto boji podieľajú aj mimosýrske zložky, pochádzajúce najmä z ozbrojených síl Ruskej federácie, Iránu a libanonského hnutia Hizballáh. Ich pohnútky sú však komplexnejšie a sú dané aj geopolitickými súvislosťami, regionálnym rozložením síl, či vnútornými pnutiami politického islamu.

Rusko je vedené primárne geopolitikou. Jeho zapojenie sa do bojov v Sýrii má demonštrovať najmä ukončenie štvrtoročia unilateralizmu a návrat Ruska ako

globálneho hráča, s ktorým musia USA a EÚ počítať aj na Blízkom východe. To mu umožňuje napr. námorná základňa v sýrskom Tartúse a letecká základňa v sýrskom Humajmíne, popri dohodách s niektorými inými krajinami. Okrem toho je v ruskom záujme mať dosah na úroveň stability na Blízkom východe, či už kvôli vplyvom radikálneho islamizmu na územia, ktoré sú súčasťou Ruskej federácie, alebo kvôli tomuto regionálnemu „podbrušku“ svetovej bezpečnosti ako takému. Úspešný rast ruského vplyvu ovplyvňuje tiež patriotizmus, vnútropolitickú scénu Ruska a hojenie starých sovietskych afgánskych rán.

ROZDELENIE SFÉR VPLYVU MEDZI RUSKOM A USA

Rusko nemusí byť v Sýrii bezpodmienečne zainteresované na personalizácii režimu, ani na celoplošnom víťazstve, čomu nasvedčuje aj rešpektované (hoci dementované) rozdelenie sfér vplyvu západne a východne od rieky Eufrat, ktoré predchádza konfliktným situáciám medzi Ruskom a USA.

Istý súzvuk medzi oboma mocnosťami dokonca existuje v oblasti bezpečnosti Izraela, ako indikujú nielen vyjadrenie prezidenta Vladimíra Putina, ale aj prezidenta Donalda Trumpa. Rusko sa tak

- Sýria pred vojnou, portréty prezidenta Bašara al-Assada a jeho otca Háfiza. 4. augusta 2010. Foto: serkan senturk / Shutterstock.com.

vidí pri určovaní vývoja v Sýrii ako rovnocenný partner USA. Izrael asi toleruje postup sýrskej vlády v juhozápadnej provincii Deraa, výmenou za Rusmi sprostredkované udržanie Iráncov mimo tohto územia. Izrael sa ešte pred rokom 2011 staval proti povaleniu Bašara al-Assada, čo sa zmenilo počas sýrskej občianskej vojny. Pre Rusko však zatiaľ zostáva jeho zotrvanie podmienkou a zdá sa, že Izrael s tým opäť nemá problém. Požaduje však, aby všetky iránske jednotky opustili Sýriu, čo ruský minister zahraničia Sergej Lavrov označil za nerealistické.

Sú však aj skutočnosti, ktoré mocnosti rozdeľujú, ako napr. údajné chemické útoky režimu na obyvateľstvo. Pre USA, Spojené kráľovstvo a Francúzsko boli tieto útoky na hrane vojnových zločinov a dôvodom pre raketové ostreľovanie sýrskych zariadení, zatiaľ čo pre Rusko (a Čínu) boli iba propagandistickým výmyslom enigmatickej organizácie Biele prilby, majúcom špecifické a účelové načasovanie.

SNAHY IRÁNU VYTVORIŤ ŠÍITSKY POLMESIAC

Irán má pre účinkovanie v Sýrii podobné dôvody ako Rusko, ibaže nie na geopolitickej, ale na regionálnej blízkovýchodnej úrovni. Vychádzajú z perzskej histórie a iránskej túžby po regionálnej hegemonii. Za ostatných štyridsať rokov je táto tendencia a rola obohatená aj o snahu stať

sa vedúcou mocnosťou šiitskej časti islamského sveta, tak ako sa Saudská Arábia snaží získať pozíciu vedúcej mocnosti sunnitského islamu. Jordánsky kráľ spodobňuje túto iránsku snahu ako šiitsky polmesiac, tiahnuci sa od Iránu cez Irak a Sýriu, resp. Libanon k východnému pobrežiu Stredozemného mora. Pretože šiitska denominácia predstavuje iba asi 10 % z viac ako 1,5 mld. islamského spoločenstva (ummy), atraktivita Iránu nie je príliš vysoká mimo tejto limitovanej skupiny, v ktorej má Irán navyše populačnú väčšinu. Napriek tomu Saudská Arábia vníma Irán ako ohrozenie svojho postavenia nielen v regióne, ale aj v islamskom svete. Toto ohrozenie v saudskom videní môže vyplývať aj z iránskeho konceptu vlády. Myšlienka ajatolláha Chomejního podriaďiť islamskú ummu vláde náboženských predstaviteľov (velájat-e fakih), sa v praktickej rovine prejavila vo zvrhnutí monarchie šácha Rézu Pahlávího a môže vyvolávať v saudskej monarchii viac obáv, ako šiitske vieroučné aspirácie.

V snahe rozšíriť svoj vplyv v celom arabskom a islamskom svete, Irán zastáva veľmi vyhradené pozície k izraelsko-palestínskemu, resp. k izraelsko-arabskému konfliktu. Ostré antisionistické vyjadrenia generujú Iránu sympatie na arabsko-islamskej ulici a sú tak popri šiitskej spolupatričnosti aj spojivom medzi Iránom, Sýriou (kontrolovanou najmä šiitsky prí-

buznými alawitmi) a Libanonom (s významným vplyvom šiitskeho Hizballáhu). Irán tak využil trvajúce animozity v arabskom svete a podporu viacerých krajín Arabského polostrova pre zmenu režimu v Sýrii (v médiách často a zjednodušene označovaného za šiitsky, či alawitský), aby sa s ním spojil v mene boja proti (sunnitskému) terorizmu.

Tento boj stál Irán viacero obetí a je preto veľmi nepravdepodobné, že by v Sýrii dobrovoľne uprázdnil získané pozície, ako to žiada napr. Izrael. Podmienky, ktoré v tejto súvislosti, a tiež v rámci vývoja po Joint Comprehensive Plan of Action¹⁾, kladú Iránu v regióne Spojené štáty, sa navyše dosť podobajú kapitulačným podmienkam porazeného štátu a preto je o to viac nepravdepodobné, že by ich Irán akceptoval. Postavil sa proti výzve, aby vládou pozvané zahraničné sily opustili Sýriu a odmieta sa vzdať velenia 80-tisíc zahraničných šiitských bojovníkov. Existujú však aj sporadické spory medzi nimi a sýrskymi vojskami, ktoré viedli už k viacerým zrážkam.

PESTRÁ MOZAIKA BOJUJÚCICH STRÁN

Podobne šiitsky Hizballáh získal svojím striktným antisionizmom podporu ulice aj v sunnitskom spektre, nielen v Libanone, ale aj na iných územiach. Hoci začínať ako lokálna „milícia“ politicko-religiózneho charakteru, svojim

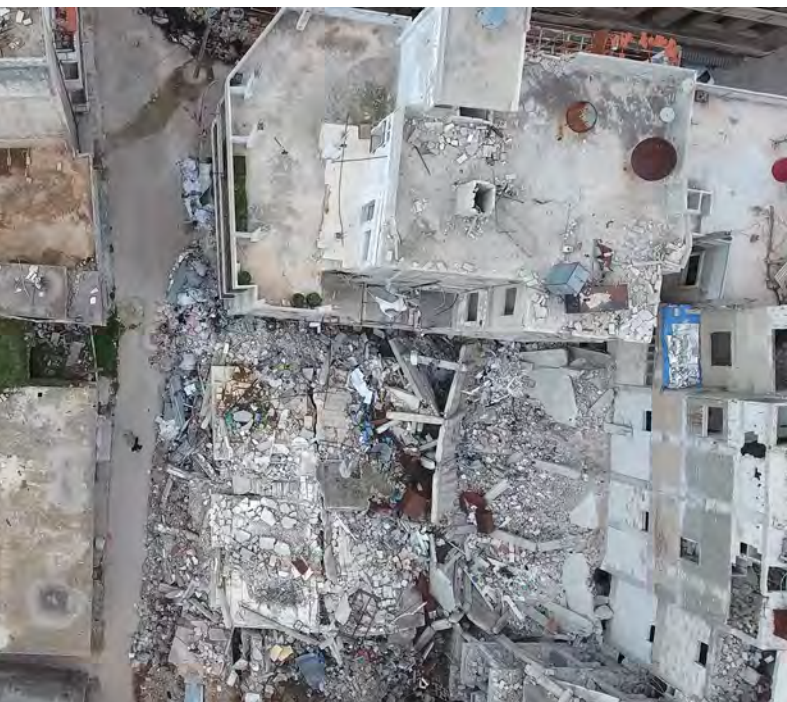
zapojením sa do konfliktu v Sýrii nielen rozšíril svoj vplyv a získal ďalšie bojové skúsenosti a výzbroj, ale otočil o 180 stupňov doterajšiu situáciu, v ktorej v uplynulých desaťročiach skôr Sýria ovplyvňovala situáciu v Libanone. Pozná však tiež, kam až môže ísť a preto, aby predišiel eskalácii, sa na dobýjaní provincie Daraa podieľali iba malé sily Hizballáhu a šiitských irackých milícií, ktoré vyslal Irán, v uniformách sýrskej armády.

Ďalšou bojujúcou stranou v Sýrii sú Kurdi, ktorí však nevystupujú ako vyhradené jednoliate etnické spoločenstvo, ale skôr ako fragmentované skupiny, prepojené na politické ideológie a/alebo na regionálnych hráčov. Hoci sú Kurdi vo väčšine moslimovia, ako sýrska etnická menšina majú väčšiu afinitu k takému budúcemu usporiadaniu krajiny, ktoré nebude podporovať dominanciu arabsko-sunnitského politického islamu. Sú tak viac naklonení dohode so súčasným režimom, ktorý si je vedomý výhod formálneho sekularizmu pre stabilizáciu Sýrie.

Protivládni vzbúrenci kontrolujú najmä dve oblasti. Jednou je provincia Idlib na severe, kde kladú odpor zvyšky radikálnej organizácie Hajat Tahrir al-Šám a ďalší sunnitskí povstalci. Druhou je územie východne od Eufratu,

• Chlapec sa bicykluje v meste Homs, september 2013. Foto: .ART production / Shutterstock.com.

kontrolované najmä sýrskymi Kurdmi, s podporou USA a Francúzska. Medzitým vládou obsadená oblasť Daraa bola centrom jednotiek, pridružených k al-Káide, pôvodne nazývaných Džabhat al-Nusra. V júli roku 2016 si zmenili meno na Džabhat Fáteh al-Šám (Front dobytia Levanty), aby tak zdôraznili svoju nezávislosť na al-Káide a (neúspešne) sa tak vyhli útokom Ruska a USA. V prípade povstaleckých jednotiek je neraz ťažké ich rozlišovať. Sekulárni povstalci už viac-menej evaporovali, lebo pre získavanie podpory zo Zálivu bolo výhodnejšie prezentovať odhodlanie pre džihád.

NEPREHLADNOSŤ ZÁUJMOV MNOHÝCH AKTÉROV

Islamistické skupiny, ktoré sa vyvojili ako huby po daždi, sa dajú iba rámcovo deliť na umiernennejšie či radikálnejšie, pričom ich afilácia môže byť nestabilne dynamická. K umierneným sa radí najmä Moslimské bratstvo (Ichwán el-Muslimín), ktoré má v Sýrii históriu konfliktov so sekulárnym režimom. Podvýbor pre národnú bezpečnosť Kongresu USA však usporiadal vypočutia k hrozbe Moslimského bratstva, s pobočkami vo viac ako sedemdesiatich krajinách. Vo viacerých štátoch (vrátane Egypta, Saudskej Arábie a Spojených arabských emirátov) bolo oficiálne vyhlásené za teroristickú organizáciu. USA už označili viacero pridružených subjektov bratstva,

vrátane Hamasu, za teroristické organizácie. Je možné, že minister Mike Pompeo bude náchylnejší ku kategorizácii samotného bratstva ako „Foreign terrorist organization“, než jeho predchodcovia. Tento krok by však značne zmenil šachovnicu rozloženia síl nielen v Sýrii, ale aj v Líbyi a Jemene.

Zo zúčastnených regionálnych mocností je v Sýrii najviditeľnejšie Turecko. Ide mu najmä o predídanie vzniku samostatného kurdského štátu, ekonomické záujmy a v neposlednom rade o prestíž regionálnej mocnosti. Saudskej Arábii ide tiež o regionálnu prestíž, rovnako o zástupný konflikt s Iránom (podobne ako Izraelu), avšak kdesi v pozadí tkvie aj urážka nebohého saudského kráľa sýrskym prezidentom („polochlap“ z roku 2006), ktorá sa v Zálive nezabúda. Zhrnúť však záujmy všetkých aktérov by si vyžiadalo samostatnú úvahu.

POVOJNOVÁ OBNOVA KRAJINY SA ODSÚVA

Rusko chce perspektívne dosiahnuť dlhodobú dohodu, ktorá povedie k ukončeniu vojny v Sýrii. Chce pomôcť obnoviť vládnú kontrolu nad krajinou – hoci vláda kontroluje väčšinu obyvateľstva, na približne 40 % územia nedokáže presadiť svoju moc. Turecko a USA však načrtli hraničné línie územia povstalcov pod ich ochranou a v pohraničných oblastiach môžu blokovať obchodné koridory a prístup vlády k ropným poliam. Jordánsko, Libanon a EÚ nebudú

proti návratu sekulárnej Sýrie vážnejšie namietat' a uprednostnia Bašara al-Assada pred novou vlnou utečencov.

Vláda tak stále potrebuje externých podporovateľov. Nové ofenzívy režimu navyše vytvárajú riziko, že sa zahraničné sily ešte viac zapoja do konfliktu. Vojna zatiaľ ešte odsúva deň, kedy bude režim čeliť otázke, ako plánuje povojnovú rekonštrukciu krajiny.

Účelom vojny nie sú len víťazstvá, ale mierové podmienky pre trvalé strategické ciele bojujúcich subjektov. USA však skôr diskutujú o tom, kedy opustiť Sýriu a kedy oznámiť porážku Daešu. Americký prezident je za „bezprostredný až skorý“ odchod, minister obrany a velenie ozbrojených síl USA sú, pre strategické dôvody, za „neskorší“ odchod. Táto diskusia má konzekvencie aj pre Kurdov a Sýrčanov, ktorí sa pripojili k USA a ich spojencom. Vo finančnom roku 2019 USA predpokladajú v Sýrii iba obmedzené počty svojich vojakov, na výcvik a pomoc spojeneckým silám – asi 2000 z celkového počtu 5765 v Sýrii a Iraku. Rozpočtová požiadavka na výcvik a vybavenie Prevereňej sýrskej opozície (Vetted Syrian Opposition) tak má klesnúť z 500 mil. USD v roku 2018 na 300 mil. USD v roku 2019.

TAKTICKÉ VOJENSKÉ VÍŤAZSTVÁ NESTAČIA

Vo východnej Sýrii a v západnom Iraku zostane aj po formálnej porážke Daešu odhadom asi 1000 – 3000 jeho bojovníkov, ktorí pretrvávajú v spiacich bunkách. Terorizmus a extrémizmus sú príznakmi spoločenskej nemoci, ale nie nemocou samotnou. Ich príčiny sa musia liečiť politicky, riadením právneho štátu, bojom proti korupcii, rozvojom zamestnanosti a primeraným rozdelením príjmov. Iba taktické vojenské víťazstvá nestačia.

V prípade vojenského a politického víťazstva sýrskeho režimu možno očakávať jeho reflexiu aj v ďalších krajinách „Arabskej jari“ – najmä v Líbyi a Jemene, aj keď s adaptabilnými interpretáciami na stranách miestnych mocenských centier...

Jozef Hudec

• Letecký pohľad na zničené mesto Homs Foto: Smallcreative / shutterstock.com.

Terorizmus a extrémizmus sú príznakmi spoločenskej nemoci, ale nie nemocou samotnou. Ich príčiny sa musia liečiť politicky, riadením právneho štátu, bojom proti korupcii, rozvojom zamestnanosti a primeraným rozdelením príjmov. Iba taktické vojenské víťazstvá nestačia.

¹⁾ 159-stranový text s 5 prílohami, na ktorom sa zhodli Irán, Čína, Francúzsko, Nemecko, Rusko, Spojené kráľovstvo a USA 14.7.2015 a ktorý o 6 dní neskôr endorsovala Bezpečnostná rada OSN v rezolúcii 2231.

KEŇA a jej odvrátená tvár

Pomoc rozvojovým krajinám je integrálnou súčasťou našej zahraničnej politiky.

Národným koordinátorom poskytovania slovenskej rozvojovej pomoci je Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Pod logom SlovakAid bolo na roky 2014 – 2018 stanovených 10 teritoriálnych priorít rozvojovej spolupráce, medzi nimi ako programová krajina aj východoafrická Keňa. O jednej z konkrétnych foriem pomoci sa dozvieme z rozhovoru so slovenským dobrovoľníkom, iný aspekt života v krajine vám priblíži poviedka z pera diplomatky s agendou rozvojovej pomoci na našom veľvyslanectve v Nairobi.

Nairobi, hlavné mesto Kene, má okolo 3 milióny obyvateľov. Nachádzajú sa v ňom moderné štvrte podobné európskym veľkomestám, s bankami, hotelmi, administratívnymi a obchodnými centrami, bulvármi i parkmi. V príkrom protiklade k nim sa na okrajoch mesta rozkladajú slumy, v ktorých žijú približne dva milióny ľudí v nepredstaviteľnej biede a núdzi. Extrémna chudoba, špina, choroby, fetovanie, kriminalita...

Aj keď sa svet sa snaží pomáhať rozvojovými programami a projektmi, sú to predovšetkým ľudia – lekári, experti a dobrovoľníci, bez ktorých by sa tieto aktivity nikdy nepodarilo reálne naplniť. Jedným z mnohých je dobrovoľník a terénny pracovník **Ivan Scholtz**, ktorý

v Keni prežil dokopy rok a umožnil nám aspoň stručne nahliadnuť do každodennej reality jeho tamjšieho poslania.

Čo vás priviedlo do Kene a čo bolo náplňou vašej práce?

Ako bývalý študent sociálnej práce na Vysokej škole zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety som sa zúčastnil na rozvojovom projekte, organizovanom touto školou. Pôsobil som v Mukuru, druhom najväčšom slume v Nairobi, v ktorom žije približne 700-tisíc ľudí. Mali sme tam malú kliniku – tzv. antimalnutričné centrum, spojené s centrom na testovanie HIV. Náplňou našej práce bola starostlivosť o podvyživené deti, ich matky a skríning chorôb obyvateľov slumu.

Ako vyzeral váš typický pracovný deň?

Slum sme navštevovali v tíme – sociálny pracovník, nutričná sestra, miestny sprievodca a niekedy aj lekár. Chodili sme od chatrče k chatrči,

zapisovali sme deti, merali, vážili, brali sme ich aj s matkami do nášho centra na zdravotnú prehliadku, očkovali a podľa toho, čo bolo potrebné, sme im dodávali. Či už detskú výživu, vitamíny alebo lieky. Matky sme museli učiť základné hygienické návyky, kolegynke ich učili správne kojiť a starať sa o deti do päť rokov.

Mali ste príležitosť spolupracovať aj s inými misiami či humanitárnymi projektmi?

Veľmi úzko sme spolupracovali s írskymi rehoľnými sestrami, radili sme sa a navzájom si pomáhali. Trvalou je spolupráca so základnou internátnou školou Darie Kimuli, Slovenkou, ktorá v Keni žije už 9 rokov. Stará sa v nej o deti z ulice a dáva im šancu na lepší život. Prostriedky získava aj formou adopcií. Aj ja som si „adoptoval“ 13-ročnú Míriam, na ktorú posielam mesačne 20 eur, z čoho jej platia stravu a školskú uniformu. Ona z tých peňazí dokáže prežiť a možno pokračovať v štúdiu...

Ako z niekoľkomesačného odstupu vidíte vašu účasť v projekte?

Pomohli sme niekoľkým stovkám detí a v slumoch sú ich státisíce. Z tohto pohľadu to bola len kvapka v mori. Ale kolektív v ktorom som pôsobil bol veľmi zanietený, lebo inak by nerobil túto ťažkú a nebezpečnú prácu. Bolo úžasné vidieť, ako sa zdravotný stav tých „našich“ detí zlepšuje a po čase sa nám prišli opäť ukázať. Už len preto má tento projekt zmysel. Ak by som mohol, išiel by som tam znova, aj keď len na kratšie. Zatiaľ aspoň pomáham tak, že sprostredkúvam pomoc a adopcie detí.

Spoločníčka z Kilifi

Sedeli sme pri bare plážového rezortu a popíjali svoju pravidelnú dávku Tuskera, populárneho kenského ležiaka. Chris sa zrazu nahol ku mne. „Vidiš tú kočku?“ spýtal sa.

Nenápadne som sa otočil smerom, ktorý naznačoval jeho prudký pohyb brady. Sedela tam mladá žena, jednou rukou sa neprítomne pohrávala so slankou v nedopitom mojite a prstami druhej posúvala obrazovku svojho mobilu.

„Je to prostitútka,“ začal opatrne. Nesúhlasil som, ale trval na svojom. „Ver mi, je to profesionálka.“

Zbežne som si ju premeral. Bola krásna a elegantne oblečená, pripomínala skôr emancipovanú manažérku, ktorá si po práci sama zašla na pohárik. Žiadny výrazný make-up či vyzývavý módný doplnok.

„Ako vieš, že je šľapka?“ vyzvedal som.

Chris sa napil z práve prineseného piva. „Tri roky som pôsobil ako terénny sociálny pracovník a pomáhal som ľuďom zo sex-biznisu v Mombase. Ona je jednou z nich, samozrejme, že ju poznám.“

Opäť som sa na ňu zahľadel. Mala štíhlu postavu, výrazné líce kosti, plné pery a zosvetlenú pleť. Tvár, ktorú zdobil malý nos, na konci mierne zaoblený, sa končila jemnou okrúhlou bradou.

„Choď a pozvi ju, nech si prisadne k nám,“ navrhol Chris.

„Prečo nejdeš sám, veď ju poznáš a vieš ako s ňou hovoriť,“ odsekol som. Chvíľu sme sa doťahovali. Napokon som to vzdal a pristúpil k jej stolu.

Zľahka, takmer s miernym úklonom som sa predstavil. „Ahoj, volám sa Thomas Sankara.“ Mój hanblivý kamarát je presvedčený, že neodmietnete našu spoločnosť. Ste sama?*

Prízmúřila oči a chladno kývla hlavou smerom ku Chrisovi. „Ako vidíte, vôbec sa nenudím. Zoznámte sa s mojím virtuálnym priateľom Alexom, ktorý sedí oproti mne.“

Nervózne som sa usmial a vzal som jej mojito. Mobil hodila do kabelky a vyrazila za mnou.

Keď pri našom stole vyfukovala prvý oblak dymu, pomaly si ma premerala. „Tak vy ste Sankara. Odkiaľ ste? Z Burkina Faso?“

Neodpovedal som, dostala ma. Hádal som, že by mohla mať okolo tridsiatky. Sankara zomrel v roku 1987. Ako mohla vedieť kto to bol Sankara a akého bol pôvodu? Veď väčšina štyridsiatnikov ani len netuší, kto bol nejaký Sankara. Klamal som však ďalej. Áno, narodil som sa

v Burkina Faso, ale moji rodičia utiekli do Kene keď som mal desať rokov, niekolo rokov po tom, ako bol Sankara zavraždený.

Zapichla do mňa pohľad. „Na Keňana vôbec nevyzeráte.“ Mój partner to už nevydržal, uškrnul sa a prevrátil oči.

Pohľadom sa zamerala na neho. „My sme sa už stretli.“

„Áno, na večierku vo Watamu,“ odvetil. Vôbec nebola v rozpakoch.

„Kde pracujete?“ spýtal som sa najvecnejšie ako som dokázal. Opäť sa na mňa pozrela.

„Nechcite, aby som klamala, predsa v zábavnom priemysle.“ Prudko vyfúkla dym a pozrela na Chrisa. Chvíľu panovalo trápne ticho, ktoré zakrátko prerušil náš spoločný smiech.

Strávili sme spolu nezabudnuteľný večer. Bola inteligentná a veľmi pútavo rozprávala. Jej slovná zásoba prezrádzala majstrovstvo ovládania slovných hračiek. Mohli sme s ňou hovoriť na pubovoľnú tému – jednoduchú aj sofistikovanejšiu. Prezradila, že vyštudovala fyziku a z nejakého dôvodu som mal pocit, že hovorí pravdu.

Boli sme ňou očarení. V jednej chvíli som ju prestal vnímať ako údajnú prostitútku. Bolo mi jedno čím sa zaoberá.

Vtedy som sa priznal. „Nevolám sa Sankara a nie som ani z Burkina Faso, narodil som sa v Nyanze.“**

Prívetivo sa usmiala a poznamenala: „Muž nie je tým, čím si myslíš, že je, ale tým, čo v sebe skrýva.“

„Fíha, kto to povedal?“ uškrnul sa Chris.

„Neviem,“ pokrútila hlavou. „Pravdepodobne je už dávno mŕtvý.“

Odrazu ma jej pružné telo už nepritáhovalo. Videl som iba mladú rozhradenú a sebavedomú ženu. Keď sme sa lúčili, usmiala sa na nás a potom pomaly odkračala k zaparkovanému autu. Vôbec som sa nebránil, aby sa mi jej tvár hlboko vryla do pamäti.

Izabela Nagyová, Veľhyslanectvo SR v Keni

* Thomas Isidore Noël Sankara (1949 – 1987) bol prezidentom Burkiny Faso (1983 – 1987). Po štyroch rokoch v najvyššej štátnej funkcii bol zavraždený svojím spolupracovníkom Blaisom Compaoréom.

** Región na západe Kene.

- Str. 22: Fotografie z archívu I. Scholtza.
- Str. 23: LMSpencer / Shutterstock.com.

Téma predsedníctva SR v OECD: digitalizácia

Rada Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD) na svojom zasadnutí 25. mája 2018 rozhodla, že predsedníckou krajinou na zasadnutí Rady OECD na ministerskej úrovni v roku 2019 bude Slovenská republika. Ide o historicky prvé predsedníctvo Slovenskej republiky od jej vstupu do tejto prestížnej organizácie v roku 2000.

Predsedenstvo nie je založené na rotačnom princípe členských krajín OECD. Je vyjadrením vôle Slovenskej republiky zhostiť sa tejto úlohy a prejavom angažovanosti v rôznych sektorových politikách, ktorými sa OECD zaoberá.

• Sídlo OECD. Foto: OECD.

„LEPŠIE POLITIKY PRE LEPŠÍ ŽIVOT“

- V modernej histórii Slovenska má OECD osobitné miesto. Bola prvou medzinárodnou organizáciou, v ktorej sa Slovenskej republike podarilo v roku 2000 úspešne zavŕšiť vôbec nie ľahký prístupový proces. Ten vytvoril aj vhodné podmienky pre rýchlejšie napredovanie v našom prístupovom procese do Európskej únie. Dodnes je záber činnosti oboch medzinárodných organizácií sektorovo úzko prepojený, čo vhodne využíva vo svojom rozvoji aj Slovensko. Dôkazom bolo aj nedávne predsedníctvo Slovenska v Rade EÚ (2016), ktoré potiahlo najmä agendu daňovej politiky, presadzovanú OECD v Skupine G20, aj na pôde Európskej únie.
- OECD so sídlom v Paríži je prestížnou medzinárodnou organizáciou s 36-timi členskými krajinami, medzi ktoré patria ekonomicky najrozvinutejšie štáty sveta. Je organizáciou s globálnym záberom a s mienkotvorným vplyvom na tvorbu a realizáciu sektorových politík. Za roky svojej existencie si OECD vybudovala reputáciu odbornej inštitúcie, ktorú reprezentuje predovšetkým vysoká úroveň analýz jednotlivých aspektov ekonomiky členských krajín, ale i procesov v ekonomike globálnej. Ambíciou organizácie je navrhovať „lepšie politiky pre lepší život“.

ŠIROKÁ AGENDA ANALÝZ A ODPORÚČANÍ

Angažovanosť OECD je vnímaná najmä prostredníctvom:

1. Rozvoja a podpory koherentných politík hospodárskeho rozvoja.
2. Ekonomických výhľadov, pravidelných analytických správ hodnotiacich aktuálny stav globálnej ekonomiky a ekonomík členských krajín. Obsahujú aj odporúčania na realizáciu potrebných štrukturálnych politík s využitím skúseností OECD.
3. Pozície OECD v súčasnej architektúre globálneho riadenia. Zvýšenie legitimity, relevantnosti a vplyvu OECD sa prejavuje predovšetkým vo vzťahu k zoskupeniam G7 a G20, dôležité sú však aj vzťahy s Európskou uniou, pre ktorú vypracúva početné analytické výstupy. Organizácia má záujem aj na koherentnejšom prepojení spolupráce s ostatnými medzinárodnými organizáciami (systémom OSN, Svetovou bankou, Medzinárodným menovým fondom, Svetovou obchodnou organizáciou, a ďalšími), pričom OSN Agenda 2030 je na to vhodnou príležitosťou.
4. Dohovorov a smerníc, stanovujúcich pravidlá vo viacerých oblastiach, ktoré ovplyvňujú medzinárodné ekonomické vzťahy (napr. Dohovor o exportných úveroch, Dohovor o boji proti korupcii, Liberalizačné kódy OECD, Smernice OECD pre nadnárodné podniky, proti daňovým rajom a výmena informácií v daňových otázkach a i.).

HĽADANIE VÝCHODÍSK Z KRÍZOVÝCH SITUÁCIÍ

Od roku 2009 sú hospodárstva členských krajín OECD konfrontované s najhlbšou hospodárskou a finančnou krízou v povojnovom období, ktorá prešla do krízy sociálnej a dlhovej. Odpoveďou OECD na krízu, ako aj hľadanie východísk z nej, bolo spustenie projektu „Nové prístupy k ekonomickému mysleniu“, ktorý má ambíciu ísť za rámec konvenčného prístupu nazerania na ekonomickú realitu („za rámec merania HDP“).

Možnosť využiť bohaté štatistické údaje a analytické kapacity OECD, ktoré súčasne pomáhajú členským krajinám v praktickom uplatnení celospoločenského prístupu k riešeniu komplexných problémov, ponúkajú aj iné relevantné projekty organizácie, ako sú Stratégia zručností, Stratégia zeleného rastu, Inovačná stratégia OECD, projekt Uskutočňovanie reforiem, K inkluzívnemu hospodárskemu rastu, horizontálny projekt K migrácii a Smerom k digitalizácii. Všetky sú príkladom horizontálneho uchopenia riešenia viacdimeziálnych výziev, ktoré sú inšpiráciou pre nastavenie koordinácie národných politík.

DÔLEŽITÁ KOORDINAČNÁ PRÁCA PREDSEDNÍCTVA

Predseda kraja predsedá zasadnutiu Rady OECD na ministerskej úrovni, ktoré sa koná raz ročne (zvyčajne v júni) v týždni, nazývanom OECD Týždeň. Skladá sa z Fóra OECD (2 dni), ktoré je interaktívnym zasadnutím mimovládneho sektora, akademickej komunity, privátneho sektora. V tomto roku malo fórum 4-tisíc účastníkov zo 73 krajín. Po ňom zasadajú ministri členských krajín OECD (vládna úroveň).

Rada OECD je najvyšším rozhodovacím orgánom OECD. Jej zasadnutia (raz mesačne) vedie generálny tajomník Angel Gurría. Každú členskú krajinu v nej zastupuje stály predstaviteľ a veľvyslanec členskej krajiny, pričom samostatného zástupcu má aj Európska únia. Raz ročne zasadá Rada na ministerskej úrovni, kedy rozhoduje a reflektuje činnosť organizácie za ostatné obdobie a diskutuje o prioritách a témach zamerania činnosti na nadchádzajúci rok. Okrem zasadnutí riadiacich orgánov má OECD viac ako 200 špecializovaných výborov, pracovných skupín a expertných tímov. Výkonným orgánom OECD je sekretariát, ktorý zohráva v príprave predsedníctva kľúčovú úlohu.

Prípravu predsedníctva koordinuje po celý rok (optimálne od júna do nasledujúceho roku) predseda kraja. Prizýva si k tomu, okrem sekretariátu OECD, dve podpredsednícke krajiny. Ich zastúpenie by malo byť regionálnym vyvážením členstva OECD. Slovenská republika si na spoluprácu prizvala Kanadu a Južnú Kóreu.

VÝBER TÉMY PREDSEDNÍCTVA JE KĽÚČOVÝ

Dôležité je, že tému predsedníctva určuje predseda kraja. Téma by vždy mala reflektovať aktuálny vývoj v medzinárodnej politike a široký záber činnosti organizácie. Prirodzene, mala by zohľadniť aj priority predsedníctiev v Skupine G20 (budúci rok Japonsko) a G7 (Francúzsko).

Slovensko má ambíciu prísť s pozitívnou, do budúcnosti orientovanou témou, relevantnou pre všetkých aktérov zaangažovaných v činnosti OECD. Téma sa ešte bude spresňovať, avšak predstavitelia zaangažovaných rezortov sa zhodli, že Slovensko má ambíciu

prediskutovať aspekty vplyvu a dopadov procesu digitalizácie prakticky na všetky oblasti života spoločnosti a úlohu zaangažovanosti OECD v ňom.

Praktickú dennodennú prácu predsedníctva predstavuje príprava podkladových dokumentov na diskusie Rady k téme predsedníctva počas celého roka – či už kľúčových dokumentov, ktoré budú výstupmi priamo zasadnutia Rady na ministerskej úrovni, vyhlásenie ministrov (politický dokument), alebo medzinárodného štandardu v niektorej zo sektorových politík. Úloha predsedníckej krajiny je rozhodujúca a kľúčová pri dosiahnutí konsenzu a vyžaduje si rokovacie zručnosti a odborné skúsenosti (ostatné dve predsedníctva pracovali v mimoriadne zložitom medzinárodnom kontexte).

V tomto procese bude dôležitá činnosť Stálej misie SR pri OECD v Paríži, ako aj nevyhnutne potrebné zázemie doma. K príprave predsedníctva bola už vytvorená Medzirezortná pracovná skupina vedená Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Jej členmi sú predstavitelia všetkých rezortov SR zaangažovaných na spolupráci s OECD.

NAŠA PRÍLEŽITOSŤ OPĚT SA ZVIDITEĽNÍŤ

Slovenská republika je historicky prvou krajinou stredoeurópskeho regiónu, ktorá bude predsedáť v OECD. Je preto veľkou príležitosťou využiť ho aj na širšiu prezentáciu Slovenska na pôde organizácie. Jeho zameranie bude pomerne široko koncipované, a je teda samozrejmé, že sa bude týkať viacerých rezortov vlády SR, ako aj ostatných aktérov – privátneho sektora, akademickej komunity, mimovládnych organizácií.

Želáme si, aby Slovensko so zvolenou témou bolo prezentované ako moderná a aktívna krajina, s relevantnými a excelentnými riešeniami pre výzvy medzinárodnej komunity. Zameranie predsedníctva na pôde OECD bude konzistentné s ostatnými medzinárodnými prioritami Slovenska, ako sú predsedníctva vo V4 a v OBSE.

Od septembra tohto roku bude Slovensko na pôde OECD v centre diania, čo si bude vyžadovať dobrý tímový výkon v Paríži i v Bratislave.

Ingrid Brocková, veľvyslankyňa a stála predstaviteľka SR pri OECD

Slovenská republika je historicky prvou krajinou stredoeurópskeho regiónu, ktorá bude predsedáť v OECD.

- Atmosféra zasadnutia Rady OECD na ministerskej úrovni v roku 2018.
- Na obrazovke generálny tajomník OECD Angel Gurría. Foto: OECD.

70 rokov mierových operácií OSN

Organizácia Spojených národov je hlavným garantom medzinárodného mieru a bezpečnosti vo svete a má najkomplexnejší rámec nadnárodnej spolupráce v oblasti krízového manažmentu. Mierové operácie OSN sa stali najdôležitejším nástrojom medzinárodného spoločenstva na udržiavanie mieru a bezpečnosti vo svete napriek tomu, že o nich v Charte OSN nie je explicitná zmienka.

• Mierové jednotky OSN na Haiti
MINUSTAH po hurikáne Matthew poskytovali aj zdravotnícku pomoc, Les Cayes, 19. októbra 2016. Foto: Logan Abassi / UN.

P očas siedmich desaťročí slúžilo vo svete v mene medzinárodného spoločenstva vyše milióna mužov a žien. Od roku 1948 viac ako 3700 z nich zaplatilo tú najvyššiu cenu. V roku 1988 boli mierové operácie OSN ocenené Nobelovou cenou za mier. V súčasnosti je vo svete aktívnych 14 mierových misií, do ktorých je nasadených viac ako 90 tisíc príslušníkov uniformovaných zborov zo 124 štátov. Okrem vojenského a policajného, súčasťou mierových misií je aj takmer 15-tisícový civilný komponent. Rozpočet mierových operácií OSN na obdobie od 1. júla 2018 do 30. júna 2019 bol schválený vo výške 6,69 miliardy USD. Táto suma sa môže zdať na prvý pohľad vysoká. V porovnaní s objemom celosvetových výdavkov na zbrojenie je to však menej ako pol percenta.

NOVÉ POŽIADAVKY A VÝZVY

Koniec studenej vojny poskytol OSN novonájdenny priestor, aby mohla naplno a riadne plniť svoje poslanie. Dopyt po mierových operáciách rapídne rástol. Klasické mierové misie, ktoré spočiatku len sledovali prímerie, na seba postupne naberali nové funkcie, predovšetkým humanitárneho charakteru. Mnohé moderné mierové operácie v čoraz väčšej miere zabezpečujú fyzickú ochranu civilistov, stabilizáciu komunít, ochranu a dodržiavanie ľudských práv a odzbrojovanie bývalých bojovníkov.

Slúžila som u modrých prilieb v Libanone

Libanon je malá, krásna a zároveň ťažko skúšaná krajina vo východnom Stredomorí. Mój prvý, hoci i nepriamy osobný kontakt s Libanom som mala pred 20 rokmi, keď som študovala medzinárodné vzťahy na Diplomatickej akadémii vo Viedni. V marci roku 1998 tam vystúpil vtedajší premiér Libanonu Rafik Hariri s prednáškou na tému „Rekonštrukcia Libanonu a mierový proces na Blízkom východe“. Keďže som vtedy ako študentka vypomáhala aj v šatni, jeho osobný strážca mi dal do opatery premiérov kabát so slovami: „Je to premiérov kabát, dobre sa oň postarajte.“ Rafik Hariri neskôr tragicky zahynul pri bombovom atentáte v Bejrúte 14. februára 2005.

Atentát spustil proces, ktorý sa niekedy nazýva aj „cédrovou revolúciou“. V jej dôsledku došlo neskôr k odsunu sýrskych vojsk po takmer 29-tich rokoch okupácie a prvým slobodným parlamentným voľbám po dlhých rokoch. Vďaka voľbám som osobne prvý raz navštívila

Libanon na jar roku 2005 ako členka Volebnej pozorovateľskej misie EÚ. Nakoľko voľby sa vtedy konali počas štyroch nediel (v máji až júni 2005), postupne sme pochodili celú krajinu. Bolo to veľmi zaujímavé obdobie. Na jednej strane bolo cítiť atmosféru všeobec-

nej eufórie z ukončenia sýrskej okupácie, ale zároveň to bolo aj výbušné obdobie pokračujúcich atentátov.

Nasledujúci kontakt s Libanom som mala v roku 2006. SR bola vtedy nestálym členom Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených

Okrem toho pomáhajú hostiteľským štátom v budovaní právneho štátu a bezpečnostných inštitúcií, príprave slobodných a spravodlivých volieb, pri odstraňovaní rizika nášľapných mín, vytváraní podmienok pre utečencov a podmienok na návrat domov pre vysídlených ľudí, a plnia mnohé ďalšie úlohy v konfliktných a postkonfliktných situáciách. Prispievajú i k tomu, aby aj ženy boli v rovnakej miere zastúpené v miestnych mierových procesoch, politickom živote a vo vláde. Takéto viacrozmerné mierové operácie zaznamenali úspech napríklad v Sierra Leone, Burundi, Východnom Timore, Libérii, či Pobreží Slonoviny.

Nárast počtu, dĺžky trvania a komplexnosti mierových operácií OSN so sebou priniesol okrem nových príležitostí aj nové požiadavky a výzvy. Napriek postupnej modernizácii, profesionalizácii, zlepšovaniu logistiky, administratívnych postupov a rozšíreniu základne prispievateľských štátov, OSN zápasí s mnohými chronickými problémami, hlavne s plánovaním, rýchlosťou ich nasadenia, manažovaním, výkonom, nedostatkom nových technológií, disciplínou a hospodárnosťou.

Nové požiadavky a výzvy na mierové operácie prinieslo aj meniace sa bezpečnostné prostredie. Hrozby, ktorým sú v súčasnosti modré prilby vystavované, sú čoraz viac asymetrické. Často tiež pracujú v prostredí, kde nie je mier, ktorý by mali udržiavať. Generálny tajomník dal minulý rok vypracovať hĺbkovú správu s cieľom zmeniť spôsob, akým OSN funguje vo vysokorizikových mierových operáciách. Mierové operácie OSN nemôžu byť úspešné, ak majú namiesto ich podpory nahrádzať politické riešenia alebo boj proti terorizmu, respektíve riešiť hlavné príčiny konfliktu.

Dôležitým vývojom v snahe o udržiavanie mieru vo svete je v posledných rokoch prehĺbvanie partnerstva OSN s regionálnymi a subregionálnymi organizáciami. Posilňovanie tejto spolupráce v praxi vychádza zo zistenia, že na regionálnej úrovni sa dá často rýchlejšie a efektívnejšie reagovať na krízy. Medzi kľúčových spojencov OSN v tomto úsilí patria predovšetkým Európska únia a Africká únia. Podpora spoločných ozbrojených síl skupiny G5 Sahel je dobrou ukážkou, že je dôležité investovať do globálno-regionálnych bezpečnostných partnerstiev. EÚ tiež považuje za prioritu podporovať rozvoj kapacít afrických inštitúcií na riešenie núdzových situácií na kontinente, a to prostredníctvom existujúcej africkej mierovej a bezpečnostnej architektúry.

Veľmi naliehavou a citlivou otázkou z hľadiska dôveryhodnosti a imidžu OSN sú pretrvávajúce prí-

**Hrozby, ktorým sú
v súčasnosti modré
prilby vystavované,
sú čoraz viac
asymetrické. Často
tiež pracujú
v prostredí, kde nie
je mier, ktorý by
mali udržiavať.**

národov (2006 – 2007). Pracovala som ako diplomatka na Stálej misii SR pri OSN v New Yorku a mala som na starosti oblasť Blízkeho východu (Libanon a Sýriu). V lete vypukol ozbrojený konflikt medzi Izraelom a Hizballáhom, ktorý sa skončil po 34 dňoch. Vtedy som sa zúčastnila na viacerých rokovaniach v rámci BR OSN, ktoré nakoniec vyústili do prijatia rezolúcie BR OSN 1701/2006. Rezolúcia posilnila mandát mierovej misie OSN s názvom UNIFIL. Výrazne sa zvýšil aj počet jej členov: z 2-tisíc na 15-tisíc.

Po dvoch rokoch môjho pôsobenia v ústredí na Odbore pre Blízky a Stredný východ a Afriku (v rokoch 2008 až 2010), kde som bola zároveň aj zástupkyňou riaditeľky a na starosti som mala naše veľvyslanectvá v Damasku a Tel Avive, sa mi po niekoľkomesačnom výberovom konaní podarilo dostať do štruktúr OSN, konkrétne na pozíciu Political Affairs Officer v rámci mierovej misie OSN/UNIFIL na juhu Libanonu. Na tomto poste som potom pracovala 6 rokov až do môjho návratu domov na jeseň roku 2016.

Keď som prišla do UNIFIL-u, jeden írsky kolega mi charakterizoval Libanon ako „sopku“, kde to pod povrchom neustále vrie a nikdy nemožno vedieť, kedy to tam (opäť) vybuchne. Libanon je krajina, kde v jednej chvíli môžete ležať na pláži a vychutnávať si očarujúce slnko a more, v druhej sa však už veľmi rýchlo môžete ocitnúť v bunkri. Situácia sa tam môže zmeniť veľmi rýchlo, najmä na juhu, kde

UNIFIL pôsobí už 40 rokov (od marca 1978) v nárazníkovej zóne medzi Izraelom a Libanom, krajinami, ktoré sú dodnes formálne stále vo vojnovom stave a kde aj malý cezhraničný incident môže rýchlo eskalovať do násilného konfliktu (ako sa napr. stalo v auguste roku 2010 v blízkosti El Adeisse na hranici).

UNIFIL je pritom len jednou z početných misií/zastúpení OSN v Libanone (pôsobia tam

• • • • •
•
• • Hranica medzi Izraelom a Libanomom. Foto: Alexandre Rotenberg / Shutterstock.com.

pady sexuálneho násillia, páchaného príslušníkmi mierových operácií na obyvateľstve, ktoré sa zaviazali ochraňovať. Generálny tajomník v týchto prípadoch implementuje politiku nulovej tolerance. OSN sa s týmto problémom však môže vysporiadať len v úzkej súčinnosti s vládami členských krajín, ktoré do misí poskytujú svoj kontingent. Vláda SR v januári roku 2018 schválila pripojenie sa k politickej deklarácii, iniciovanej generálnym tajomníkom, čím potvrdila záväzok bezpodmienečne zakročiť v spolupráci s OSN proti takýmto prípadom. Prezident SR Andrej Kiska je, spoločne so šesťdesiatkou ďalších hláv štátov a vlád, členom Kruhu lídrov proti sexuálnemu násilliu v mierových operáciách OSN.

SPOLOČNÁ ZODPOVEDNOSŤ

Mierové operácie sú kolektívnou snahou, založenou na pevnom partnerstve OSN a členských štátov, vystupujúcich v rôznych pozíciách. Od tejto spolupráce závisí ich celkový úspech a v konečnom dôsledku zachovanie

- Pálenie sviečok pri každoročnej spomienke na genocídu v Rwande (7. apríla). Na snímke (zľava doprava): Issa Konfourou, stály predstaviteľ Mali v OSN a predseda africkej skupiny; Miroslav Lajčák, predseda 72. zasadnutia Valného zhromaždenia OSN, generálny tajomník OSN António Guterres; Consolée Nishimwe, ktorá prežila genocídu proti Tutsiom v Rwande a je autorkou „Tested to the Limit: príbeh o bolesti, odolnosti a nádeji prežil genocídu“ a Valentine Rugwabiza, stála predstaviteľka Rwandskej republiky pri OSN.

schopnosti OSN slúžiť svojmu účelu. Všetkým sú dobré známe zničujúce zlyhanie mierových síl v Bosne (Srebrenica), Rwande, alebo Somálsku v 90-tych rokoch minulého storočia, ktoré poukázali na medzeru medzi potrebami v danej situácii na jednej strane a skutočnou politickou a materiálnou podporou na druhej strane.

aj UNRWA, UNHCR, a ďalšie). Ide o mnohonárodnostnú misiu, v ktorej v súčasnosti slúži vyše 10-tisíc vojakov zo 42 prispievateľských krajín (TCCs – troop contributing countries), ako aj približne 800 civilných zamestnancov (časť zo zahraničia a väčšina z Libanonu). Jej špecifickou črtou je okrem iného aj to, že UNIFIL ako prvá mierová operácia OSN disponuje aj námornou zložkou (tzv. Maritime

Task Force). Jej cieľom je pomôcť libanonskej armáde pri výcviku a ochrane jej pobrežných vôd (aj pred ilegálnym pašovaním). Hlavným partnerom UNIFIL-u pre spoluprácu na území Libanonu je libanonská armáda, ktorá čelí množstvu výziev, vrátane bezpečnostných incidentov, súvisiacich s prebiehajúcou vojnou v susednej Sýrii, ako aj bojom proti Daeš a iným extrémistom. Napriek neľahkej situácii je armáda považovaná v krajine za jednu z najstabilnejších a najdôveryhodnejších inštitúcií, ktorá zahŕňa všetkých predstaviteľov multikonfesionálnej spoločnosti Libanonu.

Po vojne v lete roku 2006 UNIFIL vytvoril jedinečný mechanizmus na rýchlu deeskaláciu napätia, resp. včasné upokojenie situácie (ako aj vytváranie postupnej dôvery medzi znepriatelenými stranami). Ide o tzv. Tripartitné fórum medzi predstaviteľmi libanonskej a izraelskej armády, ktoré moderuje vedenie UNIFIL-u. Všetci partneri sa stretávajú v malej miestnosti na hranici medzi oboma krajinami v mesačných intervaloch, resp. vždy v prípade potreby. Tento unikátny mechanizmus priamej komuniká-

cie medzi vojenskými predstaviteľmi dvoch znepriatelených susedov sa osvedčil ako veľmi efektívny. Už viac ako 10 rokov panuje v pohraničnej oblasti relatívny pokoj zbraní, i keď tam došlo k občasným bombovým aj raketovým útokom. Tie sa uskutočnili najmä počas vojny v Gaze v roku 2014 a niektorí ich interpretovali hlavne ako „prejav solidarity“ s palestínskym ľudom.

Napriek tomu však juh Libanonu zažíva v poslednom desaťročí pomerne pokojné obdobie a viacerí ho paradoxne považujú za tzv. ostrov stability vo veľmi turbulentnom a výbušnom regióne. Tento relatívny a krehký pokoj sa odráža aj na viditeľnom zveľďovaní oblasti, do ktorej investujú aj mnohí Libanončania, žijúci v zahraničí v početnej diaspóre (tzv. expats). Tu musím povedať, že napriek veľmi zložitej situácii a mnohým problémom v krajine i celom regióne, som vždy obdivovala vôľu tamojších ľudí žiť a prežiť za každých okolností, ako aj ich schopnosť postaviť sa opäť na nohy. Tešia sa skoro každej maličkosti a naplno vychutnávajú život, pokiaľ sa to len

Generálny tajomník zodpovedá za plánovanie, logistickú a operačnú stránku mierových operácií. Osobitnú zodpovednosť má Bezpečnostná rada OSN. Rada mierové misie zriaďuje, stanovuje im mandáty, dohliada na ich priebeh, obnovuje ich v stanovených časových intervaloch, a nakoniec ich ruší. V skutočnosti táto činnosť zaberá väčšinu jej času a odčerpáva veľkú časť jej energie a pozornosti. Správa Nezávislého panelu na vysokej úrovni pre mierové operácie v roku 2015 okrem iného konštatovala, že mandáty, ktorými Rada poverovala mierové misie boli často nejasné, nafúknuté, vyvolávajúce nerealistické očakávania a neflexibilné v porovnaní s vývojom v teréne. Rada tým takto sama, chciac-nechciac, môže poškodzovať nástroj mierových operácií. Navyše, tie isté krajiny, ktoré mierové operácie v Bezpečnostnej rade schvaľujú, vo Valnom zhromaždení bojujú o znižovanie ich rozpočtov, čo môže vplývať na schopnosť plniť stanovené mandáty.

Okrem politickej podpory členských štátov, zodpovedajúcich za ich schvaľovanie a financovanie, mierové operácie závisia od podpory štátov, ktoré poskytujú OSN policajné a vojenské jednotky. Mobilizácia vojenského a policajného personálu je nepretržitou aktivitou Sekretariátu OSN. V posledných rokoch toto úsilie podporili aj vlády niektorých členských štátov organizáciou stretnutí na vysokej úrovni, ako napr. prezident USA Barack Obama v roku 2015. Rozvinuté krajiny sa, žiaľ, postupne vzdali svojej historickej úlohy prispievateľov a uniformované zložky rozvojových krajín, ktoré túto medzeru vyplnili, často nemajú vyhovujúcu výzbroj, výcvik, alebo požadované vojenské spôsobilosti.

POTREBA NEUSTÁLEJ ADAPTÁCIE

Úsilie o prispôbenie mierových operácií OSN na nové výzvy a podmienky sa prejavuje v politickej i praktickej rovine už od začiatku 90-tych rokov minulého storočia, a to vo forme rozličných reformných plánov, ktoré boli implementované s väčším či menším úspechom. Ambíciou súčasného generálneho tajomníka Antónia Guterresa je zrealizovať a maximálne zhodnotiť potenciál mierových operácií tak, aby dokázali účinnejšie podporovať politické procesy v krajinách, do ktorých boli vyslané a lepšie slúžiť konkrétnym potrebám cieľového obyvateľstva. Ústrednou myšlienkou jeho správy „Akcia za mier“ z marca roku 2018 je dynamizácia a mobilizácia všetkých účastníkov, spolupracujúcich na mierových operáciách OSN v rámci historického rozdelenia úloh. V septembri sa budú môcť členské štáty OSN pridať na dobrovoľnej

báze k politickej deklarácii, ktorú generálny tajomník inicioval so zámerom posilniť túto spoločnú zodpovednosť.

Valné zhromaždenie schválilo tento rok reorganizáciu zodpovedných útvarov na Sekretariáte OSN, ktorá má zabezpečiť elimináciu fragmentácie a prispieť k zabezpečeniu skutočne integrovanej reakcie celého systému OSN v oblasti udržiavania a budovania mieru vo svete. Generálny tajomník zároveň predstavil víziu silnejšieho prepojenia preventívnej diplomacie s dlhodobými nástrojmi a politikami OSN.

Túto prioritu identifikoval aj predseda 72. zasadnutia Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov, minister zahraničných vecí a európskych záležitostí Slovenskej republiky Miroslav Lajčák. V apríli 2018 zorganizoval zasadnutie VZ OSN na vysokej úrovni, ktoré prijalo rezolúciu č. 72/276, zameranú na posilnenie komplexných prístupov OSN na udržanie mieru, prevenciu konfliktov a riešenie širokého spektra politických, hospodárskych a sociálnych otázok v oblasti pokrízovej obnovy štátov.

SLOVENSKO V SLUŽBÁCH MIERU

Slovenská republika sa zapojila do mierových operácií OSN ihneď po svojom prijatí za riadneho člena Organizácie v januári 1993. Po prvýkrát boli príslušníci vtedajšej Armády SR nasadení do mierovej misie UNPROFOR v Juhoslávii len pár mesiacov po vzniku samostatnej republiky. Rozhodnutie vyslať slovenských vojakov do mierových misií OSN bolo v 90-tych rokoch minulého storočia vnímané, okrem zjavnej snahy prispievať k medzinárodnej bezpečnosti, aj ako prínos v rámci etablovania sa mladého štátu na medzinárodnej scéne.

Približne 8-tisíc slovenských vojakov pomáhalo od roku 1993 podporovať mier a bezpečnosť v devätnástich mierových misiách OSN v Afrike, Ázii a v Európe. Pôsobili ako ženisti, odminovači a vojenský lekári. V súčasnosti pôsobia 170 príslušníkov Ozbrojených síl SR pod hlavičkou OSN v mierovej misii na Cypre a dvaja v mierovej pozorovateľskej misii UNTSO na Golanských výšinách, na hraniciach Izraela so susednými štátmi. Piaty príslušník Policajného zboru SR dopĺňajú slovenský kontingent na Cypre a dvaja slúžia v policajnej misii na Haiti. Pokiaľ ide o počet príslušníkov mierových operácií, Slovenská republika je podľa štatistiky OSN v súčasnosti na 64. mieste zo 124 krajín.

Richard Galbavý, zástupca stáleho predstaviteľa SR pri OSN

dá. (Táto vlastnosť je obdivuhodná a dúfam, že im vydrží aj naďalej.)

Zatiaľ však, žiaľ, stále ešte nemožno hovoriť o mieri (mierovej dohode) na juhu Libanonu,

resp. medzi oboma krajinami, ba dokonca ani o prímerí. Oficiálne tu ide len o tzv. zastavenie vojenských akcií (cessation of hostilities), ktoré bolo dosiahnuté po intenzívnych rokovaniach

v lete roku 2006. Hoci sa vtedy mandát jednej z najstarších mierových misií OSN značne rozšíril a posilnil, pričom UNIFIL výrazne prispel (resp. stále prispieva) k upokojeniu a stabilizácii situácie na horúcej pôde Blízkeho východu, vo veľmi výbušnom a geopoliticky komplikovanom prostredí, napriek tomu treba povedať, že mier medzi oboma znepriatelenými krajinami môže byť dosiahnutý (pravdepodobne) len prostredníctvom priamych politických rokovaní. Verím, že k tomu raz dôjde (veď ako sa hovorí „nádej umiera posledná“ a „kde je vôľa, tam je cesta“).

Táňa Halászová

- str. 26: Príslušníci UNIFIL počas hliadky v obrnenom osobnom transportéri v južnom Libanone, 11. júla 2007. Foto: UN Photo/Jorge Aramburu.
- str. 27: Lode OSN - Maritime Task Force - v bejrútskom prístave, 22. mája 2016. Foto: Diego Fiore / Shutterstock.com.

List z Kuvajtu

Keď sa spomenie Kuvajt, našincovi sa vybaví tekuté čierne zlato, ktoré sa s ľahkosťou premieňa na petrodoláre a tie zasa zabezpečujú pohodlie a luxus miestnym obyvateľom. A skutočne, táto malá, na ropu bohatá krajina, si zakladá na svojom bohatstve a dáva to aj patrične najavo.

Pri vyslovení mena tohto štátu si podaktorí spomenú, že Kuvajt bol jediný, ktorý spomedzi krajín Rady spolupráce v Zálive bolo možné navštíviť aj v časoch minulých, kedy vtedajšia ČSSR mala s ním – na rozdiel od Kataru, Bahrajnu, Ománu, Spojených arabských emirátov a Saudskej Arábie – nadviazané diplomatické styky. Navštevovali ho vtedy zväčša lekári alebo technickí špecialisti, ktorí tam mali možnosť pracovať, alebo boli vyslaní do susedného Iraku a do Kuvajtu chodili ako na „Západ“.

Menej ľudí však vie, že Česi a Slováci, spoločne s Juhoslovanmi, spolupracovali na unikátnej stavbe Kuvajtských veží, ktoré podľa architektov patrili medzi najkrajšie v celom Arabskom zálive. Svojou výškou 187 m sú od roku 1979 symbolom a zároveň pýchou tohto štátu, pričom v čase núdze vo svojich útrobach môžu skladovať až 9-tisíc kubíkov vody. Zároveň je to jedno z miest, kde výborná reštaurácia a vyhládka poskytujú návštevníkom nezabudnuteľný pohľad na impozantnú scenériu mesta. Nie nadarmo sa kuvajtská vláda už niekoľko rokov usiluje o zaradenie týchto veží na zoznam kultúrnych pamiatok UNESCO.

Na druhej strane asi väčšina Slovákov eviduje, že „Bištany“ alias Piešťany sú obľúbenou destináciou časti Kuvajťanov už od polovice minulého storočia. Aj z tohto dôvodu je konzulárna agenda nášho úradu jednou z nosných. Každoročne, najmä od mája do augusta, sme vytvárení prevažne žiadosťami o víza, ktorých ročne vydáme viac ako tisíc. Že nápor na víza bude enormný sa predpokladalo už pred otvorením sezónneho konzulátu SR v Kuvajte v roku 2000, kedy ešte v krajine nefungoval plnohodnotný úrad. Odhad sa ukázal ako správny, veď práve počas pôsobenia jedného zo sezónnych konzulátov bol dosiahnutý rekord v počte vydaných víz – 106 za jeden deň. Hoci po vstupe do Schengenu sa už takéto počty nedosahujú, viete si predstaviť to množstvo žiadateľov na úrade každý deň.

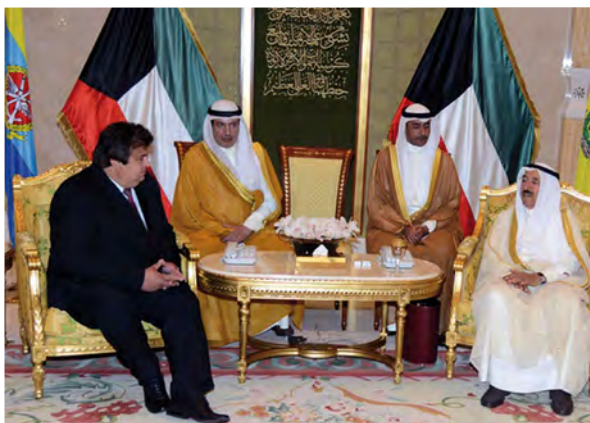
Dnes žiadateľ žiada, pričom včera už bolo neskoro. Kuvajťania vehementne presvedčujú a predkladajú príbehy, prečo práve oni musia dostať vízum čo najskôr. Asi by na tom nebolo nič zvláštne – veď nie každý myslí dopredu s dostatočným predstihom – keby aj v Kuvajte neplatilo celoarabské IBM. Nepoznáte?

Táto skratka nemá nič spoločné s informačnými technológiami, ale ideálne zobrazuje fungovanie arabských spoločností, Kuvajt nevynímajúc. Písmeno „I“ znamená inšáalláh, „B“ označuje arabské bukra (v kuvajtskom dialekte báčir), teda zajtra a „M“ zase mumkin (v miestnom podaní mejhálif), teda možno, resp. neviem.

Termín inšáalláh už snáď ani nemusím vysvetľovať, veď v poslednom čase prenikol aj do našich domácností – vďaka globalizácii a tiež migrácii, čo malo za následok venovanie väčšej pozornosti Arabom a moslimom. Ale predseda, kto vysloví túto frázu – v preklade „ak boh dá!“ – buď preniesie zodpovednosť za niečo, čo má spraviť sám, priamo na Boha a tým sa jej vlastne zbaví, alebo vyriešenie situácie prenechá na Boha s túžbou, aby sa tak stalo, lebo úprimne nevie, čo bude zajtra.

Takže „Inšáalláh Bukra Mumkin!“ (teda „Ak pán Boh dá, možno zajtra“) prenesené do našej praxe na úrade znamená, že ak by úrad oznámil žiadateľovi, že vízum dostane inšáalláh vtedy a vtedy, žiadateľ sa bude vehementne dožadovať presného termínu. Naproti tomu však samotný žiadateľ, keď zabudne nejaký doklad priložiť a vyhlási, že ho prinesie zajtra inšáalláh, jeho zajtra sa posunie do veľmi neistej roviny.

Týmto prístupom, až na pár výnimiek, je presiaknutá celá spoločnosť. Nečudo potom, že aj v „Bištanoch“ sú už sestričky zvyknuté na „ak boh dá!“ pri dohadovaní termínov masáží a procedúr. Mierne zjednodušene a s nadsádzkou tak možno povedať, že systém IBM je snáď silnejším vývozným artiklom, než kuvajtská ropa.

- Hore: Pavol Svetík, veľvyslanec SR v Kuvajtskom štáte. Foto: archív P. S.
- Druhé foto zhora: Z odovzdávania poverovacích listín emirovi Kuvajtu. Foto: archív P. S.
- Tretie foto zhora: Stánok na festivale národných kuchýň. Foto: archív P. S.
- Dole: Tradičné stretnutie s krajanmi. Foto: archív P. S.

Popri rope sú v Kuvajte veľmi vzácne predovšetkým zdroje vody, v spotrebe ktorej patrí Kuvajtu jedna z popredných priečok vo svete. Mnohí Kuvajt'ania si už uvedomujú jej cenu a podaktorí si začali uvedomovať aj cenu vlastnej sebestačnosti, čiže vedieť byť sebestační aspoň v tom mále, čo krajina so svojimi náročnými klimatickými podmienkami dokáže poskytnúť. Nejednen Kuvajt'an si v lete nastolí rečnícku otázku: „Je peklo ešte horúcejšie než Kuvajt'?" Napriek tomu, keď sa dá, snažia sa zakladať farmy neďaleko saudských, resp. irackých hraníc. A vskutku, dá sa. Štát prispieva k ich zakladaniu a zveľaďovaniu, poskytuje štátne pozemky žiadateľom za symbolickú cenu, dodáva im drahú vodu na veľkorysé zavlažovanie, pomáha s potrebnými mechanizmami. Výsledkom je úspech – Kuvajt si minimálne po istý čas v roku vystačí napríklad s miestnou úrodou uhoriek či baklažánov. Navyše, aspoň takto si niektorí Kuvajt'ania vytvoria svoj miestny raj v inak nehostinných púštnych pieskoch.

V Kuvajte, meno ktorého je zdobeninou výrazu „Kút“, čo v preklade znamená „pevnosť“, tvoria Kuvajt'ania ani nie tretinu obyvateľstva, zvyšok predstavujú rôzne národnosti, vrátane Slovákov. Naša komunita je však relatívne malá a tvorí ju len niekoľko desiatok ľudí, väčšinou manželiek, vydatých za Kuvajt'anov, alebo našich manažérov, lekárov, či vysokoškolských profesorov, s ktorými úrad udržiava pravidelný kontakt.

Kuvajt'ania sú veľmi milí, priateľskí ľudia, ktorí vám ochotne pomôžu a ktorých národným športom, keď to trochu preženiem, je spánok, jedlo a nakupovanie. Po večeroch sa stretávajú doma na svojich „diwaniách“, priateľských posedeniach, kde oblečení v tradičných „dišdášach“, preberajú všetky „svetové problémy“. Z osobnej skúsenosti viem, že práve tam sa v prípade pozvania najľahšie otvárajú cestičky k ich vnútru, čo by pri oficiálnych stretnutiach a rokovaniach trvalo nepomerne dlhšie.

Aj keď tento list píšem trochu odľahčeným perom, nedá mi nespomenúť, že napriek všetkým kultúrno-nábožensko-spoločenským rozdielnostiam medzi Slovenskom a Kuvajtom, je tu mnoho vecí a aktivít, ktoré nás navzájom spájajú a pomáhajú nám lepšie sa poznávať – či už sú to spomínané tradičné návštevy Kuvajt'anov v kúpeľno-liečebných zariadeniach, turistické pobyty u nás doma, alebo naše kultúrne akcie, výstavy a stretnutia s cieľom predstaviť Slovensko ako ekonomicky vyspelú a turisticky atraktívnu krajinu v srdci Európy.

Takým kultúrnym mostom, preklenujúcim a spájajúcim obidve krajiny, boli aj koncerty mladého slovenského husľového virtuóza Filipa Jančíka. Podarilo sa mu osloviť predovšetkým mladú kuvajtskú generáciu, ktorá dokonca založila jeho vlastný fan-club. Som presvedčený, že aj tento rok, ktorý je rokom významných výročí v dejinách našej krajiny, nám ich pripomenutím určite ešte viac napomôže zasiať semienko slovenskej húževnatosti, cieľavedomosti, ale aj uznania a pokory do kuvajtských pieskov.

Pavol Svetík, veľhyslanec SR v Kuvajtskom štáte

.....

- Hore: Kuvajtské veže. Foto: Eyef Dee / Shutterstock.com.
- Z koncertu Filipa Jančíka. Foto: archív P. S.

Krátky slovník diplomatickej praxe

medzinárodné organizácie

Jednotná definícia medzinárodnej organizácie dodnes nejestvuje. Najčastejšie sa uvádza, že medzinárodná organizácia je združenie najmenej dvoch alebo viac zvrchovaných štátov, ktoré vzniklo na základe medzinárodnej mnohostrannej zmluvy medzi vládami a členstvo v ňom je dobrovoľné. Takáto zmluva sa od bežných medzinárodných zmlúv, ktoré iba upravujú vzájomné vzťahy medzi štátmi, odlišuje svojou štruktúrou i obsahom.

Charakteristickým znakom medzinárodnej organizácie je, že je zriadená v súlade s medzinárodným právom, má medzinárodnoprávnú subjektivitu, vlastné stanovy, orgány a udržiava vzájomné styky tak medzi členskými štátmi, ako aj s nečlenskými štátmi alebo s inými medzinárodnými organizáciami, s ktorými môže uzatvárať určité druhy medzinárodných zmlúv.

Medzinárodné organizácie možno rozdeľovať podľa rôznych kritérií, jedna z najčastejších alternatív uvádza nasledujúce rozdelenie.

1. **Medzivládne medzinárodné organizácie**, ku ktorým patria napríklad Organizácia spojených národov, Európska únia, Rada Európy alebo Britské spoločenstvo národov.
2. **Ekonomické medzinárodné organizácie**, z ktorých možno spomenúť Organizáciu pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), Medzinárodnú obchodnú komoru (ICC), alebo Severoamerickú dohodu o voľnom obchode (NAFTA).
3. **Obranné a bezpečnostné medzinárodné organizácie**, s ktorých najvýznamnejšie sú Organizácia Severoatlantickej zmluvy (NATO) a Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu (OBSE).
4. **Mimovládne medzinárodné organizácie**.

Zastúpenie štátov pri medzinárodných organizáciách je v mnohých prípadoch obdobou diplomatických zastúpení. Preto je poslanie i výkon takéhoto zastúpenia, poskytovanie výsad a imunit, rozsah oprávnení a povinností, spravidla rovnaký ako u bežných diplomatických misíí.

memorandum

Obvykle správa vysvetľujúca faktickú a právnu stránku určitej otázky. Môže byť samostatným dokumentom. Memorandum sa píše v tretej osobe, zvyčajne na hlavičkovom papieri diplomatickej misie, neobsahuje zdvorilostné frázy, je bez podpisu a pečiatky. Zvykne sa odovzdávať osobne, v nadväznosti na rokovanie či rozhovor, alebo tvorí prílohu verbálnej nóty.

miestne sily

Miestnou silou môže byť osoba, ktorá je občanom prijímajúceho štátu, alebo je občanom iného štátu a má povolenie na pobyt v prijímajúcom štáte. Patrí k nediplomatickému personálu diplomatickej misie, alebo ku konzulárnym zamestnancom konzulárneho úradu.

Miestne sily zabezpečujú činnosti súvisiace s prevádzkou zastupiteľského úradu. Môžu vykonávať administratívne alebo technické práce, prípadne práce služobného charakteru (napr. upratovačka, kuchár, záhradník a pod.) a sú platené z prostriedkov diplomatickej misie alebo konzulárneho úradu.

„Ultimátum v diplomacii je poslednou výzvou predtým, než sa uchýlime ku kompromisu.“

Ambrose Gwinnett Bierce (1842 – 1914).

Americký satirik, kritik, básnik, aforista, spisovateľ a novinár.

• Fotografia: wikimedia.

miestnosti diplomatickej misie

Za miestnosti diplomatickej misie sa považujú budovy a k nim patriace pozemky, ktoré slúžia na účely diplomatickej misie, ale tiež motorové vozidlá, ako aj rezidencia vedúceho misie. V zmysle Viedenského dohovoru o diplomatických stykoch sú miestnosti diplomatickej misie nedotknuteľné, čo znamená, že orgány prijímajúceho štátu môžu do nich vstúpiť len so súhlasom jej vedúceho.

Nedotknuteľnosť sa vzťahuje aj na archívy a dokumenty diplomatickej misie, ktoré sú v miestnostiach uložené. Súčasne je prijímajúci štát povinný zabezpečiť ochranu týchto miestností pred vniknutím nežiaducich osôb, pred poškodením zariadenia a majetku, pred rušením pokoja misie a zabrániť ujme dôstojnosti misie.

Miestnosti diplomatickej misie, ich zariadenie a iný majetok v nich, ako aj dopravné prostriedky misie nemôžu byť predmetom prehliadky, rekvizície, zabavenia alebo exekúcie.

Rovnakú nedotknuteľnosť a ochranu miestností má aj súkromný byt akreditovaného diplomata. Pokiaľ ide o motorové vozidlá diplomatickej misie, nedotknuteľnosť nevzniká automaticky tým, že ich riadi osoba s diplomatickým pasom. Je nevyhnutné aby vozidlo bolo oficiálne zaregistrované ako diplomatické.

V minulosti bola nedotknuteľnosť miestností diplomatickej misie založená na teórii exteritoriality. Vychádzala z predpokladu, že priestory diplomatickej misie sú súčasťou územia vysielajúceho štátu, čo by v praxi znamenalo, že prijímajúci štát sa nad ním vzdáva práva zvrchovanosti. Táto teória sa však stala pre medzinárodné spoločenstvo všeobecne neprijateľnou a nahradili ju kombináciou teórie funkčnej povahy diplomatických imunit a teórie reprezentatívnej povahy misie. Spolu vytvárajú nevyhnutné podmienky pre funkčnú činnosť diplomatických misií.

Pokiaľ ide o miestnosti stálych misií a delegácií pri medzinárodných organizáciách, požiadajú obdobnú nedotknuteľnosť a ochranu ako diplomatické misie a de facto sa riadia Viedenským dohovorom o zastúpení štátov v ich stykoch s medzinárodnými organizáciami univerzálnej povahy z roku 1975, hoci ho ešte neratifikoval potrebný počet štátov.

mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec

Veľvyslanec je najvyššia diplomatická hodnosť a jej nositeľ patrí do prvej triedy diplomatických zástupcov. Obvykle stojí na čele diplomatickej misie (veľvyslanectva) a touto funkciou ho poveruje a odvoláva hlava štátu.

Používanie diplomatickej hodnosti veľvyslanec sa datuje od začiatku 18. storočia, dovtedy si štáty vymieňali diplomatických zástupcov v hodnosti vyslanec, ktorá sa považovala za najvyššiu. Aby zdôraznili svoj význam, niektoré krajiny, predovšetkým veľmoci, začali svojich diplomatických zástupcov označovať ako veľvyslancov a svoje diplomatické misie povýšili z vyslanectiev do kategórie veľvyslanectiev. S vysielaním veľvyslancov namiesto vyslancov boli spojené aj významné protokolárne počty. Napríklad na francúzskom kráľovskom dvore vo Versailles bolo v 18. storočí zvykom, že veľvyslanec mohol v rozhovore s kráľom sedieť a ponechať si na hlave klobúk. Zatiaľ čo vyslanec bol povinný obracať sa na kráľa postojácky a s odkrytou hlavou.

Tento stav nerovnosti sa začal po 1. svetovej vojne postupne meniť. Ale až po 2. svetovej vojne na základe Charty OSN, ktorá zdôrazňuje zásadu zvrchovanej rovnosti všetkých svojich členov, sa upustilo od diferencovania medzi vyslanectvami a veľvyslanectvami. Dnes majú právo vymieňať si veľvyslancov všetky štáty sveta a táto prax sa stala bežnou.

Označovanie veľvyslancov titulom „mimoriadny a splnomocnený“ sa tiež vyvinulo historicky. Podľa jednej z verzií vzniklo v 18. storočí, keď okrem stálych diplomatických zástupcov vysielali v dôležitých prípadoch aj mimoriadnych vyslancov s osobitným poslaním či určitou úlohou, po ktorej splnení sa vracali do vlasti. Mimoriadni vyslanci boli protokolárne vyššie postavení a vzdávali im väčšie počty ako vyslancom, trvale pôsobiacim na panovníckom dvore. Z toho vznikali rôzne nedorozumenia, preto si „rezidentní“ vyslanci vymohli na svojich panovníkoch, aby aj im bol prepožičaný titul „mimoriadny“. Dodatok „splnomocnený“ zasa znamená oprávnenie rokovať o všetkých otázkach dvojstranných a mnohostranných vzťahov.

Používanie titulu mimoriadny a splnomocnený veľvyslanec zostalo aj po konferencii OSN vo Viedni v roku 1961, na ktorej bol prijatý Viedenský dohovor o diplomatických stykoch. Je nelogické a dnes už bez akéhokoľvek významu.

mimoriadny a splnomocnený vyslanec

Vyslanec je druhá najvyššia diplomatická hodnosť a jej nositeľ patrí do druhej (strednej) triedy diplomatických zástupcov. Mimoriadny a splnomocnený vyslanec obvykle stojí na čele diplomatickej misie (vyslanectva) a touto funkciou ho poveruje a odvoláva hlava štátu.

Vzhľadom na to, že po 2. svetovej vojne sa na základe Charty OSN upustilo od diferencovania medzi vyslanectvami a veľvyslanectvami, dnes štáty bežne udržiavajú diplomatické styky na úrovni veľvyslanectiev a zastúpenie na úrovni vyslanectva je viac-menej vzácnosťou. Vyslanie mimoriadneho a splnomocneného vyslanca ako vedúceho misie, a tým zníženie kategórie jestvujúceho zastupiteľského úradu z veľvyslanectva na vyslanectvo, sa dnes

skôr považuje za politickú demonstráciu a signál vážneho zhoršenia vzťahov.

V praxi niektorých štátov sa ešte uplatňuje funkcia vyslanca ako vysokopostaveného člena diplomatického personálu misie, podriadeného veľvyslancovi. Na veľkých zastupiteľských úradoch môžu pôsobiť dokonca viacerí vyslanci.

V literatúre je možné stretnúť sa so starším titulom mimoriadny vyslanec a splnomocnený minister, ktorý sa aj u nás nachádzal v Nariadení vlády SR č. 169/1993 Z.z. Súčasne platný Zákon o zahraničnej službe č. 151/2010 Z.z. ho však už neuvádza.

Tomáš Borec

• Národné vlajky členských krajín medzinárodnej organizácie OBSE na jej sídle v historickej budove Hofburg vo Viedni. Foto: maradon 333/shutterstock.

22ND CENTRAL EUROPEAN DIPLOMATIC FOOTBALL CUP

alebo ako sa Česi po 22 rokoch konečne dočkali...

V nádhernom areáli nemeckého paralympijského tréningového centra Kienbaum pri Berlíne sa od 22. do 24. júna 2018 za účasti družstiev z Nemecka, Rakúska, Poľska, Česka, Maďarska a Slovenska uskutočnil už 22. ročník Medzinárodného futbalového turnaja ministerstiev zahraničných vecí strednej Európy.

- Futbalový tím MZVaEZ SR.
Foto: archív I.S.
- Takto sa fandí.
Foto: archív I.S.
- Ilustrácia Shpak Anton/
Shutterstock.com.

S aká a kravaty po roku opäť nahradili dresy a kopačky, opäť bolo cítiť v každom z nás to futbalové nadšenie podat' čo najlepší výkon (podnietené aj práve sa konajúcimi MS vo futbale) – a opäť raz sme boli všetci zvedaví na to, či sa už konečne podarí Čechom vyhrať turnaj, ktorý kedysi dávno práve oni iniciovali.

Veru, keď krstný otec celej myšlienky Bohumil Starý z MZV ČR v roku 1996 v Prahe odštartoval 1. ročník turnaja, ktorý mimochodom vtedy vyhrali Slováci^{*)}, určite netušil, že prejde 21 rokov a víťazné trofeje si odnesú všetky ostatné krajiny, iba Česká republika nie.

Zvesti o tohtoročnej mimoriadnej sile českého mužstva sa rýchlo šírili a potvrdil ich aj neuveriteľný expresný gól Maďarom cez pol ihriska, hneď po úvodnom výkope celého turnaja. Slovenský tím medzitým hral v druhej skupine s Poľskom a Rakúskom a počínal si naozaj výborne. Postupne sme zdolali poľských diplomatov 3:2 a rakúskych 1:0. Tým sme si prekliedni cestu až do finále, kde sme narazili – hádajte na koho? Samozrejme na Čechov, ktorí suverénne vyhrali svoju skupinu pred Maďarmi a Nemcami.

Bolo to aj symbolické športové vyvrcholenie v rámci prebiehajúcich osláv 100. výročia vzniku ČSR. V dramatickom a vyrovnanom finále, v ktorom nám, žiaľ, už chýbalo viacero zranených kľúčových hráčov, sme prehrali 0:2, pričom druhý gól sme dostali až v posledných minútach zápasu. Ale tú nespútanú radosť sme Čechom napokon dopriali, keď konečne sa dočkali! Navzájom sme sa však

s českými kolegami doberali, že v zmysle federálneho delenia majetku to mohlo skončiť aspoň pomerom 1:2...

Záverečný večer patril tomu, čo je hlavným cieľom turnaja: pri grilovačke a dobrom nemeckom pive sa opäť raz prejavila fantastická a priateľská športová atmosféra, ktorá pretrváva už toľko rokov. Diplomati sa spoločne zabávali a bolo už úplne jedno, na ktorom mieste ich mužstvo skončilo a kto koho v zápase nešetrne fauloval. Tak, ako to na záver zhodnotil zakladateľ turnaja Bohumil Starý: „Soupeři i kamarádi...“

Domov na Slovensko sme sa vracali nielen so strieborným pohárom, ale aj s príjemnými spomienkami na dobre zorganizovaný turnaj – za čo patrí vďaka najmä domácim Nemcom. Z hľadiska športového to bol, po dvoch tretích miestach z posledných ročníkov, opätovne dôkaz, že slovenskí mládenci z rezortu diplomacie futbal stále hrať vedia a dobre nás reprezentujú na medzinárodnom poli. Jednou z príčin nášho úspechu bola dôsledná kvalitná príprava, ku ktorej prispel aj medzisekčný turnaj MZVaEZ SR a viacero prípravných zápasov na Železnej studničke a na štadióne ŠKP v Dúbravke. Tie zároveň poukázali aj na nové futbalové nádeje v našom rezorte.

Nesmieme však zaspáť na vavrínoch, je potrebné už teraz začať trénovať na ďalší ročník turnaja, ktorý organizujú maďarskí kolegovia.

Igor Skoček

^{*)} O histórii turnaja sme informovali vo vydaní Svet a my 3/2017.

Predstavujeme euromince

Alebo čo všetko vám môže prísť v peňaženke?

Francúzsko

Všetky euromince majú spoločnú prednú (lícnu) stranu, kde sú uvedené ich nominálne hodnoty, zatiaľ čo zadnú (rubovú) stranu môže každý z 19 členských štátov eurozóny využiť na prezentáciu svojich národných symbolov.

Francúzsko vstúpilo do eurozóny 1. januára 1999 a patrí k jej zakladajúcim členom. Rozhodnutie o dizajne národnej strany vlastných euromincí sa nezrodilo ľahko. Do súťaže, ktorú vypísali na výber jej motívov, sa prihlásilo 97 účastníkov, ktorí podali celkom 1240 návrhov. O ich osude rozhodovala výberová komisia pod vedením ministra hospodárstva a financií. Jej členmi boli poslanci, vedci, umelci a numizmatici, okrem iných bývalá členka Európskej komisie Christine Scrivenerová, riaditeľ francúzskej mincovne Emmanuel Constans, rytec Pierre Rodier, či herečka Irène Jacobová.

Komisia napokon rozhodla o troch rovnakých motívoch pre tri rady euromincí. Na všetkých je dvanásť hviezd Európskej únie, rok vyrazenia a písmená RF ako République Française (Francúzska republika).

Na minciach 1 a 2 € je zobrazený štylizovaný strom, ktorý predstavuje život, kontinuitu a rast. Spolu s koreňmi a korunou symbolizuje včlenenie sa Francúzska do histórie a zároveň snahu o lepšiu budúcnosť. Strom je umiestnený v strede šesťuholníka (poukazuje na geografický tvar Francúzska), ktorý je orámovaný republikánskym mottom „Liberté, Egalité, Fraternité“ (sloboda, rovnosť, bratstvo). Na hrane mince 2 € sa šesťkrát strieda číslka 2 a dve hviezdičky, pričom číslka je umiestnená striedavo vodorovne a otočená o 180°. Autorom návrhu je Joaquin Jimenez.

Tematickým prvkom mincí 10, 20 a 50 centov je „Rozsievka“, ktorá aj v histórii francúzskej meny

– franku – zohrávala rozhodujúcu úlohu a Francúzi jej zostali verní aj v časoch eura. Podľa vyjadrenia výberovej komisie jej moderné a nadčasové stvárnenie predstavuje Francúzsko, ktoré sa integrovalo do Európy, pritom však zostalo nezávislé. Šrafovanie na minciach predstavuje francúzsku trikolóru, kde je farebná následnosť modrá-biela-červená vyjadrená podľa heraldických pravidiel (modrá vodorovne a červená zvisle šrafovanie). Autorom návrhu je Laurent Jorio.

Spoločným motívom mincí 1, 2 a 5 centov je portrét „Marianny“, alegorické postavy Francúzskej republiky. Vo svojej ženskej podobe reprezentuje Francúzsko ako štát a republiku. Prvé vyobrazenia pochádzajú ešte z čias Francúzskej revolúcie, frýgická čiapka symbolizuje parížsky ľud. Jej meno vzniklo spojením dvoch najobľúbenejších ženských mien v tých časoch – Marie a Anne. Autorka návrhu Fabienne Courtiade zobrazila Mariannu ako mladú a ženskú tvár, s energickými črtami, zosobňujúcu republikánske hodnoty: slobodu, rovnosť a bratstvo.

Euro sa vo Francúzsku stalo oficiálnou menou 1. januára 1999, pravda iba účtovne, francúzsky frank fyzicky nahradilo až k 1. januáru 2002, s výmenným kurzom 1 EUR = 6,55957 FRF. S razením euromincí sa začalo v máji 1998, v prvých mesiacoch ich razili s dátumom 1999, potom podľa aktuálneho roka. Všetky mince razí Établissement Monétaire de Pessac neďaleko Bordeaux.

Tomáš Borec

Postupne vám predstavíme národné strany euromincí, z ktorých sa dozviете, odkiaľ vlastne pochádzajú.

• Foto na strane: Shutterstock.

GDPR

postrach, výzva alebo pomoc?

GDPR (General Data Protection Regulation) má za úlohu zabrániť, aby sa osobné údaje o nás nezbiehali, resp. mohli zbierať iba vtedy, ak danej spoločnosti/aplikácii dáme k tomu súhlas. A ak ich už zbierajú, aby ich náležite chránili a neposkytovali ich nikomu ďalšiemu, pokiaľ ich k tomu náš súhlas neoprávňuje.

• Foto: Ivan Marc / Shutterstock.com.

Osobné údaje sú všade okolo nás. Spracúva ich poštár, bankár, lekár, úradník, telekomunikačný operátor, predajca, obchod, e-shop. A osobné údaje spracúva aj váš telefón alebo osobný/pracovný počítač. Zamestnávateľia vedú informácie o zamestnancoch, mobilní operátori, banky, e-shopy o svojich klientoch, štátne inštitúcie o občanoch. Situácie, kedy človek potrebuje s osobnými údajmi (so svojimi vlastnými alebo cudzími) nejakým spôsobom narábať, je nespočetné množstvo. Či už je to bežný občan, ktorý vypíše žiadosť na úrade, aby si mohol postaviť plot okolo domu, alebo riaditeľ nadnárodnej korporácie, ktorý plánuje rozšíriť pôsobenie jednej zo svojich obchodných spoločností. Citlivé osobné údaje spracúvajú napr. naši lekári, môžu ich spracúvať právnicki a súdy pri súdnych sporoch, alebo polícia.

PREČO JE GDPR PRE NÁS DÔLEŽITÉ?

Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady Európskej únie č. 679/2016, známe aj ako GDPR, a z neho vyplývajúci zákon č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov, upravia okrem bežne vnímaných osobných údajov (meno a priezvisko, dátum narodenia, adresa bydliska a ďalšie) aj nové druhy osobných údajov, ako sú povedzme lokalizačné údaje (napr. GPS pozícia mobilného telefónu či auta),

alebo online identifikátor (cookies, prihlasovacie údaje, IP adresa, pracovná e-mailová adresa, atď.). Zákonnodarcovia mysleli naozaj na obrovské množstvo údajov o nás, ktoré je potrebné náležite chrániť pred zneužitím!

Slovenská republika mala vysokú úroveň ochrany osobných údajov, zabezpečenú už predchádzajúcim zákonom č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov. Prečo však bolo nutné prijať takéto nariadenie na európskej úrovni? Asi najdôležitejším dôvodom je ambícia vrátiť rozhodovanie o narábaní s osobnými údajmi do rúk ich vlastníkov, t.j. do rúk každého z nás. Účelom GDPR nie je šikanovať tých, ktorí osobné údaje spracúvajú alebo zbierajú, ale prinútiť ich, aby údaje občanov EÚ boli chránené minimálnym štandardom a títo mali rovnaké možnosti uplatniť si svoje práva v každej členskej krajine. V čase, kedy sa stále viac osobných údajov spracúva v prostredí otvoreného internetu, je zavedenie takéhoto pravidla veľmi dôležité.

ČO VŠETKO VIE O NÁS MOBILNÝ TELEFÓN

Počas protestných udalostí, ktoré Slovensko v posledných mesiacoch zažilo, sa viedli polemiky o počtoch ich účastníkov. Bezprostredné odhady boli rôzne a častokrát rádo voľdi odlišné – od niekoľko stoviek po niekoľko tisíc ľudí. Na základe využitia lokalizačných nástrojov mobilných operá-

torov a ich subdodávateľov sa počet účastníkov podarilo určiť s pomerne vysokou presnosťou. Rovnakým spôsobom sa podarilo zistiť, že Slovensko navštívilo v roku 2016 až o 4 milióny viac turistov, ako uvádzali oficiálne štatistiky.

Ako to dokázali? Jednoducho spočítali počet mobilných zariadení prihlásených na vysielajúce, pokrývajúce konkrétnu oblasť. Dala by sa určiť poloha každého jedného zariadenia? Pravdepodobne áno. V kombinácii s databázou mobilných operátorov by bolo možné určiť aj konkrétne mená účastníkov, ich adresy, platobnú disciplínu, atď. Počas konferencie GLOBSEC 2018 a panelu, venovaného bezpečnosti dát v digitálnej ére, uviedli príklad informácií, ktoré o nás môže a často aj zbiera smartfón a môžu byť následne zneužitie voči nám.

PREČO JE SMARTFÓN „SMART“

Či sa nám to páči, alebo nie, smartfón sa do veľkej miery stal našim osobným asistentom. Eviduje kedy vstávame, pretože ho využívame ako budík, kedy opustíme byt, ako rýchlo sme išli autom, ako dlho trvala cesta do práce. Smartfón má prístup k všetkým našim kontaktom, vie kedy a s kým telefonujeme, komu píšeme sms, alebo e-mail. Smartfón však zvlá-

da toho oveľa viac a v telefóne uchováva údaje, pričom spravidla vôbec netušíme, čo s nimi daná aplikácia následne robí.

Častokrát sa dáta dostávajú do rúk vývojárovi alebo ďalším spoločnostiam, ktoré sú ochotné za poskytnutie týchto údajov zaplatiť. Keď sa údaje z nášho smartfónu dostanú do tých „správnych rúk“, môžu pomôcť, ale aj uškodiť. Ak by sa napr. dostali do rúk poisťovne, táto by teoreticky mohla navýšiť výšku poistného, pretože na základe údajov z telefónu vidí, že nevedieme práve najzdravší životný štýl a jazdíme príliš rýchlo. Takisto sa tieto údaje môžu dostať do rúk zamestnávateľa, obchodného partnera, alebo hackera.

ABY „NEOTRAVOVALI“ NEŽELANÉ PONUKY

Súkromné spoločnosti, ako aj štátne a verejné inštitúcie spracúvajú osobné údaje rôznym spôsobom. Spravidla ich ukladajú v špecializovaných informačných systémoch, ale nezriedka ich spracúvajú zamestnanci manuálne. Od nich GDPR vyžaduje, aby s osobnými údajmi narábali zodpovedne a chránili ich ako svoje vlastné a od zamestnávateľov, aby prijali opatrenia brániace možnosti úniku osobných údajov.

Prípad Cambridge Analytica, kedy Facebook

vedome predal osobné údaje miliónov užívateľov, je jedným z príkladov.

Alebo sa môže stať, že zamestnávateľ a zamestnanec sa nepohodnú, ukončí sa pracovný pomer a nahnevaný zamestnanec so sebou vynesie celú databázu klientov. Potom sa právom pýtate, od koho môže mať nejaká marketingová spoločnosť vaše telefónne číslo, alebo prečo vám zrazu prichádzajú e-maily, ktoré predtým nechodili. Aj takýmto prípadom sa snaží GDPR zabrániť. Pri akejkoľvek podozrení na zneužitie osobných údajov dáva GDPR občanom právo vyžiadať si od toho, komu osobné údaje poskytli, informácie o tom, ako s nimi bolo narábané.

Čo dodať na záver? Ten, kto na Slovensku chránil dáta v súlade so zákonom č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov, nemal by mať väčšie problémy ani s dodržiavaním GDPR a nového zákona č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov. Zároveň však netreba zabudnúť na jednu z najdôležitejších zásad – pri odhalení úniku osobných údajov alebo vzniku bezpečnostného incidentu je povinnosťou nahlásiť ho do 72 hodín od jeho odhalenia.

Martin Vereš

Medzinárodný trestný súd v Haagu jubiluje

Medzinárodné spoločenstvo si 17. júla 2018 pripomenulo 20. výročie založenia Medzinárodného trestného súdu so sídlom v Haagu. Na rozdiel od ad hoc medzinárodných trestných tribunálov, Medzinárodný trestný súd bol ako stály medzinárodný trestný súd vytvorený na základe multilaterálnej medzinárodnej zmluvy, s cieľom zaručiť trvalý rešpekt a vykonávanie medzinárodnej spravodlivosti. Rímsky štatút Medzinárodného trestného súdu bol prijatý v Ríme 17. júla 1998, v posledný deň trvania Diplomatickej konferencie Splnomocnených zástupcov na založenie Medzinárodného trestného súdu.

Úlohou tohto medzinárodného súdneho orgánu je trestne stíhať páchatel'ov najzávažnejších zločinov podľa medzinárodného práva, a to zločinu genocídy, zločinov proti ľudskosti, vojnových zločinov a trestného činu agresie. Medzinárodný trestný súd je napojený na systém Organizácie Spojených národov s jurisdikciou nad najzávažnejšími trestnými činmi, týkajúcimi sa medzinárodného spoločenstva ako celku. Nemá za cieľ nahradiť vnútroštátne súdy, vo vzťahu k vnútroštátnym súdom je iba komplementárnym, t. j. doplnkovým súdom.

Momentálne vedie vyšetrovania v 26 individuálnych trestných veciach. Sudcovia Medzinárodného trestného súdu dosiaľ vydali 32 zatýkacích rozkazov a rozsudky v 6 prípadoch, v ktorých 8 osôb bolo odsúdených a 2 osoby oslobodené. Vďaka medzinárodnej spolupráci bolo v detenčnom centre Medzinárodného trestného súdu zadržaných 9 osôb. Zhromaždenie zmluvných strán Rímskeho štatútu v roku 2004 odsúhlasilo vytvorenie Zvereňkeňého fondu v prospech

obetí trestných činov, spadajúcich pod jurisdikciu Medzinárodného trestného súdu.

Slovenská republika k Rímskemu štatútu pristúpila 11. apríla 2002. Napriek neúčasti USA, Ruska a Číny je súčasný stav podpisov a ratifikácií dôkazom všeobecného súhlasu s internacionalizáciou trestného práva. Doteraz Rímsky štatút podpísalo 138 a ratifikovalo 123 krajín sveta. 17. júl je zároveň od roku 2010 oslavovaný ako Svetový deň medzinárodnej spravodlivosti. Každý rok sa v tento deň na celom svete uskutočňujú podujatia na podporu medzinárodného trestného súdnictva.

Karin Kičurová

• Sídlo Medzinárodného trestného súdu. Foto: robert paul van beets / Shutterstock.com.

